

imbourc'h

KELAOUEENN A STUDI

Niverenn 124

30 Ebrel 1980

E-barzh niverenn miz Mae e vo kavet un adembannadur eus troidigezh levr Dom Gougaud diwar-benn ar c'hristeniezhoù keltiek, aozet gant Paul Kalvez. Soñjet hon eus e vefe un dra vat pourchas ar skrid-se en ul levrenn aes da embreger d'an danvez pirc'hrined a zeufe ganeomp da Iwerzhon e deroù miz Gwengolo.

Niverenn miz Mezheven a vo un niverenn ordinal gant pennadoù distag.

Goulenn a reomp digant ar goumananterion ha n'o dije ket graet c'hoazh kas o c'houmanant da IMBOURC'H hep dale pelloc'h, pe reiñ deomp da c'houzout ne fell ket dezho ken degemer ar gelaouenn (o kas en-dro an niverenn-mañ, da skouer).

Ar GERIADUR ARNEVEZ a zeuio er-maez e-kreiz miz Gwengolo.

Bez' e vo ennañ etre 350 ha 400 pajenn.

IMBOURC'H, KELAOUENN A STUDI

Unnekvet bloavezh

30 Ebrel 1980

Niverenn 124

Barzhonegoù gant Anjela Duval.....	p.69
Notennoù politikel.....	p.71
Beaj KRISTENION BREIZH da Iwerzhon.....	p.90
Prosez war vuhez ha burzhudoù Sant Erwan : Muzik ha c'hwezh-vat, gant KLERG.....	p.103
Gerioù dibaot.....	p.108
Debriñ Kreud ar C'hrist hag evañ E Wad, gant Jil Ewan.....	p.109
Al laezh milliget, kontadenn, gant Yann-Gristof Bou- essel du Bourg,.....	p.115
Devezhioù-studi KRISTENION BREIZH.....	p.120
A bep seurt, gant Kozharzh,.....	p.121
Galv d'ar goumananterion.....	p.124
A-dreuz lenn.....	p.125

Koumanant-bloaz : 50 lur. KRP : 1 534 25 N Roazhon
Y. Ollivier. E miz genver e krog ar c'houmanant ha
reiñ a ra ar gwir da zegemer ar stagadennoù, da zibab
ar re a garfed prenañ. Priz an niverenn-mañ: 10 lur.
Ar pennadoù a zo da gas da : Y. Ollivier, 7 bd. A.-
Burloud, 35 000 Roazhon.

Niverenn-wask : 50 015

Anjela DUVAL

C'hoarioù Olumpek

Brud, fotoioù, medalennoù
ha divc'har torret
hag ufernioù divantribulet
ha poan-spered... Ha daeroù
- evit petra ? Lorc'hajoù !
Redek. Krapat. Lammat...
Ruzata war an erc'h :
Nag a nerzh foranet
evit plijadur an arvestourion
Ledanoc'h o genoù eget o skiant.

Er c'heit-se, pet ha pet peizant kozh
bet mat da redek,
bet mat da lammat,
bet mat da grapat
- kuit a vedalennoù, kuit a fotoioù, -
pet o dije ezhomm hiziv
a graperion da sevel er gwez,
da droc'hañ dezho danvez-tan ?
Ha ne gavfent ket ur c'hrristen !

Lod a zo o redek war-lerc'h medalennoù,
lod o tigeriñ o genoù dirak ar skramm...
A ! Marzh ar c'hoarioù olumpek !

Yvonne MIGNOB

Troet gant Anjela DUVAL

Eñ hag a dlee bout ganet...

Abalamour m'ac'h eus e aberzhet hep ur sell,
ar c'hellid-se ouzhit da-unan, brokus ennañ ar sev,
o prientiñ, er c'hevrin, Broñs ar Vuhez,
e seblant dit bepred emañ ar sioulañs o c'harmiñ.

A ! E ankouazh. Lenn mui ez hurlinkoù
ar rebech-se, resis, war vuzelloù abaf
ar bugel doaniet n'eo ket fellet dit anavezout.
Perak n'eus ket ac'hanon, me hag a dlee bout
ganet ?

Zoken m'en galljes ? Eus e vez dizanav,
un deiz e savo ar Merzher dinamm
ha pa lavaro piv, en kuzh, en deus e lazhet
pelec'h 'n em guzhi-te ma c'halv ac'hanout
(mamm ?

Diwar LE PAYSAN BIOLOGIQUE N°31
Décembre 1979

E galleg dindan an titl :
LUI QUI AURAIT DU NAÎTRE...

Youenn OLIER

NOTENNOU POLITIKEL

Tro am eus bet e-kerzh miz Du da vont d'un
emvod aozet gant an O.S.C. ("Office Social et
Culturel") evit ar strolloù breizhat e Roazhon e sell
da lakaat Kuzul-kêr Roazhon da harpañ un tamm
ar c'hultur breizhek. War a glêvis e-kerzh anemzviz-
se 'ta ne zispign Roazhon nemet 2% eus an ar-
c'hant debarzhet ganti d'an "derc'haviant" dre
vras evit obererezhioù sevenadurel breizhek. Ab-
oe miz Du a-hend-all ez eus bet dalc'het emvo-
doù all gant an hevelep strolloù e sell da gen-
urzhiañ o stourm war an dachenn vrezhon e kêr,
da skouer, evit derc'hel ur 'stand' breizhek eus
o ferzh er foar-diskouezadeg eus miz Mae hogen
n'omp ket bet evit kemer perzh en emvodoù-se
nemet gouzout a reomp ez eo bet meret enno an
hevelep krafoù hag en hini kentañ, war-bouez
nebeut.

N'eo ket ar wech kentañ en em dolp gronna-
doù breizhek Roazhon evit klask kenaozañ o
stourm. Peurvuiañ avat e oa amparet ar strolloù-
se gant brezhonegerion. Ar gwechoù-mañ avat e
oa bodadoù breizhek a bep seurt, darn anezho
stag ouzh KENDALC'H (ar 'C'helc'h Keltiek', ar
'Gevrenn', ar FALSAB) ; reoù zo avat a oa nevez
hā dieub : Diwan, ur stroll da harpañ mennad
un aotreegezh war ar brezhoneg, unan all da
skoazellañ ar gerent o deus goulennet e ve aozet

kentelioù brezhoneg evit bugale ur skol elfennel a-berzh-stad e boulouard ar Frankiz h.a. Pezh a zo herverk avat en emvodoù a zo bet dalc'het abaoe miz Du ez eo perzhiadegezh ur stroll a zo e dalbenn "Les amis du parler gallo".

Bezef pe vezef, un nebeut traoù am eus desket o pleustriñ bodadeg miz Du. Gouezet em eus, da skouer, e tibenn Kuzul-Kêr Roazhon evit ul lodenn vat eus he c'hellid, eus ar Stad C'hall hec'h-unan, war dachenn ar "c'hultur" koulz ha war dachenoù all. Netra souezhus enta maz eo dispignet ar pep brasañ eus ar yalc'had deroet d'an 'derc'haviant' evit herouezañ ur 'c'hultur' a zo gall-rik, a c'hellfed envel zoken 'parizian', hini ar yoc'hstlenn, n'eus forzh penaos. Er c'heñver-se ez eo ret merkañ penaos strolloù em-anvet gwerinelour - e-giz ar gronnadoù marksour-leninour, a sell evel derc'houezerion o c'hultur poblel kanerion zo deuet un tamm anv dezho dre ar yoc'hstlenn end-eeun; ha ne anzavont poblegezh na derc'houezegezh poblel ebef ouzhan derc'haviant breizhek (hini Stivell h.a.) Ha gwir eo ivez n'eo ket gwerinekoc'h an derc'haviant-se eget hini ar yoc'hstlenn gall a dizh, da vihanañ, ar yoc'h, evel maz eo tonkad ar yoc'hstlenn end-eeun. Hogen, dres ivez, penaos komz eus gwerinelezh pa n'eus mui gwerin ebef gouest da grouiñ war an dachenn? An aspadenoù eus an 'derc'haviant' a vez dastumet war ar maez - kanaouenoù h.a. - hag int miret war ziweuz ar re gozh, a zo traoù marv hiziv an deiz, hag ivez, eveljust, evit neb o dastum hep bezañ perzhiek e buhez ar re o deus dalc'het un damsoñj eus ur vuhez aet da get. A-benn adsevel ur sevenadur poblel e Breizh e vefe dav adsevel ur gevredigezh poblel evel gwechall, ha na petra distrujañ ar yoc'hstlenn e-unan, da gentañ. Setu ar mennoz

a zo savet d'am spered o selaou ouzhan kendaef miz Du diwezhañ.

Un nebeut evezhiadennoù a rin a-hend-all diwar-benn ar gallaoueg. Bezef e oa un toullad stourmerion oc'h embann e felle dezho difenn ar parland-se er vodadeg. Diskouezet o deus bezañ fur avat o tiskleriañ n'oant ket mennet tamm ebef da c'houlenn evit ar gallaoueg ar pezh a vez goulennet evit ar brezhoneg bremañ peurvuiañ: bezañ kelennet war holl bazenoù an deskadurezh, pe ober anezhañ ur benveg-skoliañ end-eeun.

Moarvat ez anzavan e c'hall ar "gallaoueg" lakaat brezhoneg zo da emouezañ ouzhan ereoù o stag ouzhan douar o c'havell, - pezh a zo un dra vat, dres evel ar parlandoù brezhonek a-hend-all; bez' e c'hell ivez reiñ en-dro un tamm lorc'h da reoù gozh bet mezhekaet drebenn o zrefoedaj. Hogen ret eo bezañ fraezh: talvoudegezh ar garantez evit ar gallaoueg ned a ket en tu-hont da se; n'en deus ar parland-se ster politikel ebef er stourm brezhon, ha ne c'hell, a-benn ar fin, nemet skoilhañ ar stourm evit hor yezh vroadel nemeti, ar brezhoneg. An amzer gouestlet da studi ar parland-se a zo kollet evit studi ar brezhoneg. Dreist-holl avat e tenn an damant-se da lakaat ar stourm evit ar brezhoneg e-unan e rez hini un trefoedaj o vervel evel ar gallaoueg e-unan. Lavarout a reer din o deus un nebeut 'mignoned d'ar parland gallaouek' desket pe graet van da zeskiñ ar brezhoneg en abeg dezhañ. Maz eo tud yaouank-se eus ar re-se, daoust hag un tiegezh brezhonek pe un tiegezh 'gallaouek' a savint warc'hoazh? Me ' gav din hon eus a-walc'h a gudennoù da ziskoulmañ gant ar brezhoneg evit chom hep sammañ war hor choug kudennoù all hep diskoulm ebef dezho.

N'on ket bet biskoazh a-du gant an trefoedajoù pe ar parladoù. Frouezh ar gwaskerezh, an arallekadur, frouezh an digelenn hag an isdiorreadur sevenadurel ez int. Dre maz eo bet staget o bro ouzh Bro-C'hall hag, a-ziagent, dre m'o doa kollet ar galloud, ez eo bet barnet ar vre. zhonegerion da welout o yezh o tisleberin hag o vruzhunañ. Da vihanañ o doa komzerion an trefoedajoù gallaouek ur yezh unvan o lakae e darrempred gant ur bed hag ur sevenadur a yae en tu-hont d'o farrez : ar galleg, na petra, an hini e oa. Ha dres, daoust ha distreiñ d'ar gallaoueg ne dalvezfe ket evit Brezhoned Gorre ar Vro chom bac'het en ur barrez hag ur vuhez plouezat o tizeriañ ha na gemeront perzh gwirion ebet enni a-hend-all ?

Ken gwir eo se ma n'eus bet biskoazh a skriagnerion c'hallaouek, zoken war ar maez. Nevez zo ez eo bet embannet gant BAGAD AR C'HISTIN e Kistréberzh un dastumad kanaouennoù hengounel bet dastumet er c'horn-bro-se eus bro-Erec'h en em astenn etre Malañseg, Lezverzher, Arzal, Muzilheg, Sulnieg ha Berrig, un taolead ma oa komzet brezhoneg er pep brasañ anezhañ e grez an Dispac'h Gall. E galleg avat ez eo bet savet an holl ganaouennoù poblek-se, hag e brezhoneg Gwened, nemet unan ma oa enni un nebeut stummoù gallaouek ; ar c'hanaouennoù-se bet aozet e Malañseg pe e Roc'h-Kreñv zoken, deuet d'ar romaneg er grennamzer moarvat, a oa bet savet e galleg (ha padal, gallaoueg a oa komzet er c'hornioù-se betek nevez zo). Daoust ha'lec'hel' pe boblek eo ar c'hanaouennoù-se zoken ? Lavarnomp kentoc'h ez int dizanv. Hiniannoù anezho a zo bet aozet danu pe dri c'hantved a zo en Anjou hag a zo bet skignet er rannbarzh-se eus Breizh a-feur maz ae ar galleg war-raok diwar

goust ar brezhoneg. Diaes e vefe komz enta eus ur stuzegezh gallaouek pe vreizhuhelat orinel hag a-ziforc'h.

E gwirionez, e studi ar 'gallaoueg' hag ar stuzegezh diwar ar maez e Breizh-Uhel n'eus nemet un dra hag a c'hallfe bezañ mat : dizolein orin ha tremened keltiek ar vro. Se en doa komprenet mat Gaston an Timeur a zo o paouez mont da anaon e miz C'hwevrer diwezhañ. Pa veze o plaenaat stummoù an eilyezh romanek dreistpadet en e gorn-bro a Lokronan-ar-Menez (hor mignon a asure e tleed gwelout en anv-se, kentoc'h, ar stumm Lannronan) pe anvioù-lec'h an taolead-se e klaske ar brogarour a oa anezhañ adsevel istor keltiek ha brezhon rannvro ar Menez; ha ret eo lavarout e teue a-benn alies dre an hent-se da adkavout hengoun enbroadur ar Vrezhoned eno e deroù an amzervezh kristen hag er grennamzer. Hogen ret eo anzav ivez e oa kouezhet en un amsteriegezh kasaus o reiñ kement a bouez da studi ar gallaoueg e-unan (moarvat e rae gant ar spi da dizhout ur plas imbourc'her er skol-veur, ur plas en dije lezet amzer dezhañ da blediñ gant trevelloù siriusoc'h war dachenn an emsav moarvat). Hogen o pleustriñ an hent-se en devoa ijinet, da skouer, un anv-pluenn e gallaoueg e-kichen e hini brezhonek, an Timeur, a oa dezhañ ur ster broadel, da vihanañ. Gwir eo ne gomze nemet brezhoneg p'en em gave ganin hag e oa chomet ur brogarour hag ur broadelour taer betek an diwezh. Hogen renet e voe e obidoù e galleg - hap tamm gallaoueg ebet, eveljust - nemet prezegenn vrezhonek M.Klerg- hag an enskrivadurioù a oa bet lezet e-tal e vez da zeiz an douaridigezh a oa bet skridaozet holl e galleg,

hep tamm brezhoneg ebet... na gallaoueg adarre)
Ul labour talvoudusoc'h en dije graet Gaston an
Timeur moarvat o ouestlañ e holl amzer da beur-
zeskiñ ar brezhoneg ha da sevel oberennoù enni,
diwar-benn ar gallaoueg m'en dije karet, eveljust.

Gouzout a ran e servij - pe e c'hellfe servi-
jout ar gallaoueg -da zinerzhañ ar galleg en ur
zistresañ anezhañ hag en ur vreinañ ar stuze-
gezh c'hall gefridiel, hini ar yoc'hstlenn, peur-
gent, gant ur stuzegezh danzeel nemet diforc'h
diouzh houmañ hag enebet outi. Hogen ar pal-se
a c'hellfe bezañ tizhet kerkoulz all... o skrivañ
ar galleg ordinal gant skritur ar brezhoneg !
N'hoc'h eus nemet sevel ur werz e-giz-mañ, da
skouer : "Le meri'z aneks". Ar memes efed a rafe
ar seurt galleg hag ar gallaoueg a lennan e-
barzh 'Le Lian'. Paour-kaezh Al Liamm ! Setu
kavet dezhi ur c'hoar ha n'eo ket gwall skedus
siwazh !

Erfin, na vezomp ket re griz ha peogwir ez
eoundra vat, goude-holl, d'ur breizhad tommañ
ouzh kornig-bro e gavell, klaskomp tennañ eus
stultenn ar gallaoueg kement mad a c'heller ten-
nañ diouti...

Ne garfen ket echuiñ ar rannbennad-mañ hep
ouzhpennañ ur geriennoù bennak diwar-benn Gas-
ton an Timeur e-unan hag an darempredoù am
eus bet gantañ. Bez' ez eo bet Gaston an Timeur
ur c'hamalad kozh din am eus graet anaoudegezh
gantañ dres goude ar brezel diwezhañ, pa oamp
studierion hon-daou e Roazhon, ha ni yaouank-
flamm d'an ampoent. Plediñ a raen neuze gant
AN AVEL hag AVEL AN TREC'H. Eñ an hini eo en
deus aozet evidomp talbennoù ar c'helaouennoù-se

gant kartenn Vreizh e stumm ur banniel ; fardet
en deus ivez un nebeut skeudennoù evit an div
gelaouenn-se hag ur gartenn vloavezh mat a oa
bet gwerzhet evit brudañ anezho. Alies-tre en em
welemp neuze hag en e ranndi, boulouard Sevi-
gné, e oan aet da repuiñ e deroù ar bloaz 1946,
o kas ganin dielloù AVEL AN TREC'H, un devezh
ma oa bet anv e vije harzet renerion ar gelaou-
enn antronoz.

Diwezhatoc'h e oa aet a-ziwar-wel deomp. Pa-
dal, abaoe dek vloaz bennak hor boa adkroget
d'e zaremprediñ, pa oa deuet d'en em staliañ e
Roazhon a-benn ar fin hag eñ kelenner el Lise
Emile Zola (eno e rae war-dro kentelioù saozneg
ha brezhoneg). Chom a rae en ur ranndi, er
c'hwec'hvet solieradur eus ur savadur bras,
straed an Nivernez, nepell diouzh Skol-Uhel ar
Gounezerezh e-lec'h ez on levraoueger, e Kêryann,
karter nevez Skol-Veur al Lennegezh. Berniet en
doa notennoù forzh pegement diwar-benn kuden-
noù a yezhoniezh hag a istor - hen istor - o
tennañ d'e gorn-bro a Lokronan (gwell ganin ar
stumm-se, daoust d'e ali). Ha divizoù hir a oa
etrezomp a-zivout ar c'hudennoù e oa neuze o
klask diskoulmañ ; ha diskennet e veze din ur
banne chouchenn, eus Merdrigneg, eveljust, nemet
goude ma oa bet klañv gant ur barr-kalon rak
neuze e heulie ur reizh-emvevañ strizh ha na hiraas
ket kalz e vuhez, siwazh. Ul levraoueg vrezhonek
kaer en doa dastumet, keinet e ler penn-da-benn
- he dije graet avi da veur a hini. Derc'hel a
rae warnon evit ma pourchasfen dezhañ ar fol-
lennoù a vanke dezhañ eus dastumad AR BED
KELTIEK ha roet em boa dezhañ e c'houlenn, war-
bouez ur follenn pe ziv. Evel m'em eus lavaret
ne veze nemet brezhoneg etrezomp hogen ne gav
ket din eñdeus savet pe embannet kalz skridoù
en hor yezh. D'ur mare en doa fiziet ennon dorn-

skrid... ul levr-deskiñ manaveg e brezhoneg ; karet en dije em bije embannet anezhañ. Siwazh, n'oan ket gouest : kement a skridoù am boa da embann a-hend-all ha piv a zo dedennet e Breizh gant ar manaveg ?

Ne oan ket en gortoz d'e welout o vont kuit ken prim all. Unan eus ar gwechoù diwezhañ m' em boa kejet gantañ en e rann di en doa kontet din penaos e oa bet darbet dezhañ tremen un nebeut mizvezhioù kent, pa oa bet tizhet trumm gant ur barr-kalon hag eñ o vevañ e-unan-penn en e rann di (abaoe pell, savet e vugale gantañ, e rene ur vuhez digenvez a-grenn, hep den war e dro). Neuze en devoa, emezañ, galvet Sant Roman war e sikour ha klevet o doa e amezeion ar garmadennoù a laoske da c'houlenn skoazell. An Ankoù a c'hortozas ur pennadig hepken nemet pa zeuas adarre d'e gaout ne oa ket e-unan-penn, da zeiz gouel Santez-Bernadeta, un deiz a oa mat mervel d'ur c'hristen eveltañ devot d' ar Werc'hez.

Rak ur c'hristen gredus e oa Gaston an Ti-meur ; se a ouezjomp a-c'houdevezh rak ne veze ket kaoz a relijion etrezomp pa c'hoarveze ganeomp kejou. Gwir eo en doa pleustret ar barrez vrezhonek e Sant-Marzhin, e Roazhon, e-pad ur pennad amzer hogen diwezhatoc'h en doa kemeret ar pleg da dremen e sulvezhioù e Lokronan. Ur c'hristen dilorc'h ha didro a oa anezhañ, ur c'hristen henvoazel, 'keta, nemet evel m'hon eus merket ne oa ket kont a relijion etrezomp dre ma n'en doa ket merzet kement ha ma reomp-ni e KRISTENION BREIZH enkadenn ar feiz en hor bro, evel frouezh un 'arallekadur'hag un'trevadennadur', evit implijout ur c'heriaoueg bet diouz ar c'hiz en hon amzer (fellout a ra deomp lavarout ez eo bet aberzhet kevredigezh kristen henvoazel

hor bro da gevredigezh vourc'hiz dizoue ar C'hallaoued). Marteze ivez e vije bet tuet d'en em douellañ diwar-benn ar chañsoù he dije bet ar feiz da zreistvevañ - evel relijion boblek - en ur gevredigezh renet gant marksourion. Huñvreal a rae a-wechoù, un nebeut bloavezhioù zo dija, gwir eo, en ur sokialouriezh giz Yougo-Slavia evit Breizh (a-du, moarvat, met gant ma vije aozet gant kristenion mistri war o zonkadur ha n'eo ket gant ur strollad komunour dizoue : arabat bezañ 'didro' betek re, memestra!) Daoust da se koulskoude ne vije ket deuet war spered hor mignon kenlabourat e nep doare gant enebourion ar feiz.

Doue d'e zegemer en e varadoz ha da aotren e komzfe e gorn-bro a Lokronan brezhoneg adarre evel en amzer ar Vrezhonek kentañ hag an dis-hualded !

Diwezhadik eo marteze evit komz hiziv eus darvoudoù Plogoñv. Padal em eus taolet seul vrasoc'h evezh outo maz on genidik eus Gwaien, daouzek kilometrad bennak diouz ar vourc'h vrudet-mañ ha maz eo ganet va zad e Kleden, un hanter-lev bennak alese ; da Waien e tistroan bep hañv a-hend-all.

Meur a gudenn a zo stignet e sigur darvoudoù Plogoñv. Bez' ez eus hini diogelroez ar c'hreizennoù o-unan. daoust d'ar pezh a vez asuret gant ar pennadurezhioù kefridiel n'eo ket diarvar, pell emañ zoken, ar seurt kreizenn derc'hanel a garfed sevel e-tal beg-ar-Razh. Darvoudenn Harrisburg er Stadoù-Unanet - a c'hellje bezañ bet gwashoc'h eget ned eo bet - a ziskouez ne c'heller ket fiziout a-grenn en hevelep

kreizennoù hag e c'hoarvez gwallzegouezhioù en desped d'an diarbannoù a vez kemeret. Seurt riskloù a zo anzavet gant an holl han'hoc'h eus nemet lenn diwezhañ niverenn ar gelaouenn c'hallek SCIENCE ET VIE, hini miz Ebrel, evit kompren e toueller an dud pa glasker o lakaat da grediñ ez eo dinoazh ha dizañjer a-grenn kalvezoniezh an atom.

Er c'heñver-se ez eo bet abadenn an 'advaer-dioù'... war rodoù ur pezh-c'hoari farsus hag heugus war un dro ; biskoazh n'eo bet doñjeru-soc'h c'hoariva an demokratelezh hag ar perziaderezh - sañset - eget en drovezh-mañ. Piv, e-touezh poblañs ar C'hab, a oa gouest da gompren an danevellskridoù savet gant arbennigourion hag a c'houlennje, a-hend-all, meur a eurvezh lenn ? Seul vui gaouiat e oa hevelep argerzh ma oa kemeret an diviz en a-raok e lein uhelañ al levrierezh gall e Pariz, ha n'oa douetañs ebet diwar-benn an disentez a oa da vezañ kemeret da heul an enklask, hag a zo bet kemeret e devoud gant ar gefridiaded karget da zivizout war ar poent-se. Kement a zamant da furm al lezenn a zeu da vezañ un albac'henn, a-benn ar fin. Ne ra nemet lakaat anatoc'h c'hoazh ar mac'home-rezh a zo kuzhet a-dreñv furm al lezenn endeeun.

Padal, penaos chom hep kompren savboent ar gaperion hag ar c'hapenned ? Hep komz eus argolloù an derc'hanerezh dre vras ez eo sklaer a-walc'h e vo distrujet buhez al ledenez penn-dabenn gant savidigezh ar greizenn. Ne gomzomp ket eus ar yezh a zo toc'hor eno evel e-lec'h-all e Breizh, siwazh ; hogen ar pesketaerezh hag ar gouezerezh a ranko mont da get eno ivez gant an digempouez a vo degaset en amvevad hag en armerzh al ledenez (gant ar prenañ douar-dre

berzh ar greizenn h.a.) Moarvat e c'heller soñjal n'eo mui ar vuhez henvoazel er c'hap nemet un aspadenn hag e tle bezañ aberzhet a galon skañv da vad ar gumuniezh c'hall arnevez. Hogen penaos bezañ souezhet ha feuket gant ersav ar Gaperion ? Eus o ziez, eus o douaroù ez eus anv - a venner ober beredoù anezho. It da damall dezho taeriñ hag en em gannañ !

Moarvat, taeriñ ha kounnariñ zoken ne servij ket. C'hoazh e ranker herzel ouzh an derc'hanelañ er C'hab hag e-lec'h-all diwar-bouez ur savboent kempoell. Ha se eo a vanke ar muiañ en emgann a zo bet renet er mizioù tremenet er C'hab. Hejañ ur banniel gall evit talañ ouzh mennad al levrierezh gall n'en deus ster ebet. Kement-se a dalvez ez anzaver ez eo stag ar C'hab ha Breizh ouzh Bro-C'hall ; neuze 'ta e tleer sentiñ ouzh disentezioù ur gouarnamant a eztaol soñj ar muianiver e Bro-C'hall. Difenn an amvevad n'eo ket a-walc'h kennebeut. C'hoazh e ranker henn ober en anv ur sevenadur pe un danvez sevenadur ha na c'hellont ket dioueriñ ur brederouriezh pe ur bedvezadur bennak. Se hon eus merket nouspet gwech. Evit ar poent, ret eo lavarout, ez eo bet emgann ar Gaperion un emgann 'kadourion dall pennfollet, ha na c'hellont enebiñ nemet o spont ouzh raktresoù kempoell ar Galloud o bres. Ur skleur a spi a zo paret a-wechoù evelkent. Klevet eo bet an diskeladegerion o kanañ, evel ur ganenn vroadel, ar c'hantik kozh brudet 'DA FEIZ HON TADOU KOZH'. Diskouez a rafe a-walc'h an darvoud-mañ ez eo krog ar Gaperion - pe darn anezho, da vihanañ, - da emouezañ ouzh doare broadel ha relijiel ar stourm a renont ouzh ur gevredigezh ha n'anavez nemet an danvez hag a renk an dud a-unan e rez an danvez-se.

Moarvat, den ne c'hell bezañ touellet gant brizh-arguzerezh ar pennadurezhioù, diwar-benn an ezhomm a zo da genderc'hañ gremm e Breizh. Gouzout mat a reer n'eo ket evit Breizh, da gentañ, e vo savet kreizenn Blogoñv; evit Bro-C'hall, ne lavaran ket, pell-bras diouzh Pariz ha Bro-C'hall end-eeun ; gwazh a se evit ar Gaperion ma c'hoarvez ur gwallzarvoud bennak e Plogoñv. Petra a dalvez ur C'haper e-skoaz ur Parizian 'keta ! E Pariz 'mañ kêrbenn Bro-C'hall, se a ouzer. Lavaromp ouzhpenn a-hend-all ez eo savidigezh ar c'hreizennoù derc'hanel darn eus leviadurezh-kreizennañ ar gremm e Bro-C'hall, ul leviadurezh hag a zo mennet da gadarnaat krog ha galloud ar Stad ijinerezhelour, kevalaour hiziv met sokialour warc'hoazh, war an armerzh ha buhez ar gevredigezh hollel. Diouzh maz eo ar Strollad komunour gall lodek e mennad impalaour ar Stad c'hall vourc'hiz ez eo bet natur dezhañ harpañ diviz al levierezh gall a vremañ da sevel ur greizenn derc'hanel e Plogoñv. Kreñv a-walc'h en em sant ar strollad-se evit hepkoriñ an demagogiezh ; ha 'michañs n'eo ket d'ar strollad komunour soviedat kennebeut e c'hellor rebech bezañ demagokek. Met kement-se a ziskouez ivez danvez ar stourm a zo da ren en-dro da steuñv ar Gouarnamant Gall e Breizh : degemer pe zisteurel ar patrom sevenadur a yoc'h kreizennet. Gwir eo ez eo diaes deomp empennañ ur patrom sevenadur gwiriziennet en un tiriad tost d'an dud, emvastus betek ur poent zo, seurt gant an hini a zo bet empentet gant paotred ar steuñv ALTER, lakaomp. Utopek eo hevelep patrom moarvat, ha ne vo dibabet a-ratozh gant pobl ebet en hon amzer ; c'hoazh avat e vefe ret bezañ prest d'henn degemer a galon en deiz ma n'hor bo mui dibab all ebet d'ober. Rak n'eo ket sur n'emañ ket ar sevenadur a zo bet diorreet

en hor rannved abaoe un nebeut kantvedoù o vont d'en em zispenn a-barzh pell evit askoriñ war ur sevenadur nevez, a vo marteze frouezh an araokaat kalvezoniel kaset betek ar penn. Rak an araokaat kalvezoniel a c'hell ivez - se a zo diouzh an implij a vo graet anezhañ - harpañ krouidigezh ur sevenadur ma vo liesaet da vat ennañ ar c'hreizennoù seveniñ a vo neuze etre daouarn an dud e-lec'h bezañ e dalc'h ar Stad evel hiziv.

D'ar c'houlz ma skrivomp an notennoù-mañ n'anavezomp ket disoc'hoù kendalc'h UDB e Sant-Nazer. Notañ a raïmp hepken en deus ar strollad-mañ harpet ar stourm enep-derc'hanelour er C'hab. A-ziagent hor boa bet tro da verkañ en doa en em ziforc'het diouzh ar S.K.G. er c'heñver-se (da gentañ en doa degemeret savboent ar strollad gall-se). Moarvat e c'heller soñjal ez eo bet degemeret ar politikerezh nevez-se evit abegoù a goulzelouriezh ; hogen spiañ a c'heller ivez e klasko ar strollad en dazont reiñ kempoell d'e emzalc'h nevez. Mat eo distreiñ bep an amzer war ar soñj-se.

Edomp o c'hortoz ivez d'ar strollad embann e savlec'h diwar-benn darvoudoù Afganistan, da skouer. War a seblant avat, nemet faziet e vefemp, n'eus bet diskleriet savlec'hiadur kefridiel ebet a-berzh ar strollad. Gouzout a ouzomp ez eo bet barnet emell Sovidiz er vro-hont e-barzh ar gelaouenn POBL VREIZH hogen ar varnadenn-se emichañs ne ra nemet eztaoliñ mennoz unan eus skridaozerion an dastumadenn-mañ (a zo lodet, marteze, gant kalz eus izili ar Strollad met se ne c'hellomp ket gouzout da vat). Pezh a zo sur eo n'hon eus lennet e niverennoù kentañ ar bloavezh eus LE PEUPLE BRETON damveneg na dave ebet zoken da aloubidigezh ar riez-hont.

Kement-se a rofe a-walc'h da soñjal n'eo ket ali holl izili ar strollad diwar-benn ar ster a zleer reiñ da zarvoudoù etrevroadel zo. E gwirionez, pezh a zo degouezhet er bloavezhioù diwezhañ-mañ, ken e par ar Stad c'hall, ken er par etrevroadel, a laka diaesoc'h-diaesañ saviad ar strollad. Diouzh un tu ez eo tarzhet 'Unvaniezh an Tu-Kleiz'. War verr dermen e talvez kement-se ne c'hell ken an UDB kontañ war un drec'hadenn eus un 'Talbenn Poblek' e Pariz, a zlee dic'hennañ, gouez da renerion an UDB, ar c'hendegouezh politikel er C'hwec'hkogn. Diouzh un tu all, an eneberezh nevez etre sokialourion ha komunourion - evel e Brest, da skouer, - a zo war var da gavout un heklez e diabarzh ar strollad. A-hend-all, politikerezh derc'hanelour ar PCF, e entuadur gant URSS e sigur emell ar galloud-se en Afganistan, a endalc'ho, a nebeudoù, un troc'h donoc'h-donañ etre izili broadelour an UDB hag ar strollad gall. Bez' e c'hell ivez youl ar PSU da c'hoari ur roll el luskad breizhat rediañ an UDB da gadarnaat e duadur broadelour, nemet war var da zoonaat an diforc'h etrezañ ha strolladoù gall an tu-kleiz. Diskleriañ a ra an holl skoilhioù-se perak n'eo ket aet war-raok e keñverioù zo ar strollad-mañ abaoe 1978, ha n'eo ket kresket niver e izili peurgent.

N'eo ket warc'hoazh e steuzio an tennderioù o deus hualet UDB a-viskoazh. Gwir eo ez eo degouezhet ar strollad en ur c'hammdro eus e hentadur. Luganoù evel 'Breizh-trevadenn' n'o deus mui kalz a ster nag a heklez en ur bed maz eo echu ennañ an didrevadennadur ; ha degouezh Breizh, evel m'hon eus lavaret meur a wech, ne glot ket gant hini broioù trevadennet an Trede Bed. Kraf an impalaouriezh n'en deus ket kennebeut nemeur a dalvoudegezh hiziv paz eo sklaer

ez eo impalaour dre natur ar bloc'hoù kevandirel a zo kresket en-dro d'ar pennoù-ahel diorren politikel-armerzhel ken er c'hornog ken er reter. Un toullad bloavezhioù zo hor boa embannet dija e ser an impalaouriezh ur studiaden savet gant Per Penneg hag a ziskoueze e oa stag houmañ ouzh kreskidigezh ar pennoù-ahel diorren armerzhel.

Evit tec'hout diouzh an impalaouriezh ez eo ret empennañ ur gevredigezh hag ur sevenadur emziouerus hag emvastus mui pe vui, e keñverioù zo, er par lec'hel, en hor broioù peurgent. N'eus ket kalz stourmerion gleizour - nemet er PSU marteze - a zo gouest da anzav kement-se. E gwirionez e vefe poent da UDB dont er-maez eus kudeneg ar varksouriezh, ar stourm etre renkadoù ha pezh a zo bet anvet ar sokialouriezh - graet evit ur gevredigezh kreizennet ijinerezhet - ha n'eus mui diabell-weled ebet en tu-hont dezho.

Moarvat n'eo ket dall a-grenn holl izili UDB ouzh dislavaroù politikerezh o strollad betek hiziv. Hag a-hend-all, evitañ da dankeal er maremañ e chom ar strollad frammet start ha mennet kreñv, renet gant tud a benn. Ma c'hellfe asammañ gant muioc'h a youl e roll a strollad broadelour e c'hellfe bezañ efedusoc'h ha dedennañ a rafe diwar neuze ur rumm stourmerion nevez. Evit ar poent, gant e linenn bolitikel a gleiz e chom enket en ur saviad tenn ha na ro dezhañ da zibab nemet etre ar sujedigezh d'ar PCF pe an emwazidigezh ez-eeun ouzh URSS, - kenstur da hini 'Breiz Atao' ouzh Alamagn er-gentaou; hogen piv na wel ket n'he deus URSS ezhomm ebet eus an emwazidigezh-se en he folitikerezh europat ; sur e c'heller bezañ e chomo ar strollad komunour gall an emzivizer talvoudek nemetañ e-pad pell amzer c'hoazh evit ar galloud rusian.

Ret-mat eo gwelout emañ ur gleizelouriezh zo, an hini a zo diwanet war-lerc'h 1968 dreist-holl, o treañ da vat. Steuziet eo an holl strolloù breizhek kleizelour a oa bet savet d'ar mare-se, adal ar S.K.B., "Bretagne révolutionnaire", betek ESB. Meneget hon eus divodadur NI, ar yaouankizoù araogelour bet reolet d'ur marē gant UDB. Ar rese a oa aet e-barzh ur gevrenn eus ar strollad marksour-leninour gall ; emañ an darn-vuiañ eus izili an aozadur-mañ o paouez kuitaat anezhañ. Chom a ra UDB, hogen n'he deus padet nemet dre maz eus anezhi ur strollad brogarour; ar vrogarouriezh hepken a zalc'h UDB en he sav ha retroñs eo henn lavarout : ar vrogarouriezh da gentañ penn. Holl ziaesterioù ar strollad-mañ a zeu eus dianaoudegezh ar fed diazez-mañ.

Karout a rafen ouzhpennañ un nebeut addisplegoù da aferioù Afganistan hag Iran. Lavaret ez eus bet, da skouer, o doa implijet ar Rusia-
ned aezhennoù-mougañ ; war a seblant e oa eus an aezhennoù-se armoù kimiek da seizañ an dud. En ur seurt brezel, forzh penaos, n'eus ket da c'hortoz kalz a zeneliezh a-berzh an alouber, ha n'eus bro na stad ebet ha na c'hellfed tamall dezho bezañ breset gwirioù mab-den dec'h pe hiziv. Ar sevenadur politikel - a enebomp ouzh ar sevenadur krevezel - a zo diazezet dre natur war ar mac'homerezh ; ha rak-se e stourmomp-ni e KRISTENION BREIZH ouzh ar politikeladur a zistruj ar spered krevezel hag an Iliz war un dro.

Ar pep gwirheñvelañ eo e vo flastret an emsavi-
vidi. Daoust maz eo bet karezet Sovlediz gant ar gouarnamantoù kornogat ha gouarnamantoù all ne c'heller ket lavarout o deus klasket ar gouarnamantoù-se - nemet hini ar Staoù-Unanet - herzel a-zevni ouzh intrudu ar Rusia-
ned. Evel boaz ez eo bet pilpuez a-war-d, da skouer, emzalc'h ar

ar gouarnamant gall. Ar gwashañ 'zo avat ez eo diseblantted ar c'hedveno e Bro-C'hall ivez hag e broioù all ar C'hornog ; ne c'heller ket lavarout o deus santet ar Rusia-
ned ez int bet barnet en degouezh-amañ evel maz eo bet barnet an Al-
amaned da vare destagidigezh Aostria pe Tchekia lakaomp. Pell-bras eo Afganistan ha ret eo krediñ n'en em sant ket Europiz kensellet gant ar pezh a c'hoarvez du-hont. Iskis eo penaos o deus ar C'hallaoued ersavet kalz taeroc'h ouzh brezel Aljeria pe hini ar Viet-Nam. Setu dres avat pezh a c'hell kalonekaat ar Rusia-
ned en o folitike-
kerezhe emastenn : diwar zebriñ, 'keta, e sav naon da unan, dreist-holl pa ne dap ket droug-
stomok.

Seul dregasusoc'h eo an darvoudoù-mañ maz eo bet broudet da vat gahtoar vroadelouriezh ameri-
kan, evel m'henn diskouez al lutresadennoù ten-
net eus kelaouennoù amerikan a embannomp amañ war-lerc'h.

Daoust ha war-nes e vefe un trede brezel-bed da darzhañ ? Er sizhunioù-mañ hon eus bet tro da lenn er gelaouenn alaman DER SPIEGEL un emziviz etre paotred ar gelaouenn-mañ end-eeun hag ur glevgadour aostrian a-zivout ur seurt degouezhuster. Gouez d'an aostrian enta e krogfe ar brezel-se en Europa gant aloubidigezh Yougoslavia, hag amañ war-lerc'h e voulomp adarre ur gartenn a ziskouezfe steuñv aloubiñ al Luoz Ruz, tennet diouzh ar gelaouenn alaman bepred (hervez DER SPIEGEL ne badfe ket ar vrezekadenn-se en tu-hont da deir sizhun). O vezañ ma oar Yougoslaviz ne c'hellont ket herzel ouzh lanvad an armeoù rusian o dije prientet dreist-holl ur gouvrezel diazezet war hentennoù ar c'herc'h-
vellerezh ; steuñvet eo pep tra er c'heñver-se, war ar paper da vihanañ ha lakaet e vije bet

da dalvezout e sell da se dianouezadoù ar brezel diwezhañ a-enep d'an Alamaned. Raktreset mat eo pep tra enta, nemet dianav e chom daou boent - hini startijenn ar Riez yougoslavat, enni broadoù liesseurt bet enebet kenetrezo a-ziagent; hag hini 'kempegded' 'Kevre ar Gomunourion', anezhañ ur strollad marksourion a c'hellfe bezañ levezonet gant un daelerezh harpet da vat gant an nerzh ha seul gendrec'husoc'h a se, dreist-holl e degouezh trec'h hag emled ar galloud soviedel er C'hornog.

Hevelep empennadennoù, ret eo resizañ, a denn un tammig d'ar c'hoari-brezelig war ar c'hartennoù rak diskleriañ a ra ar glevgadouraostrian evit echuiñ e tevoudfe aloubidigezh Yougoslavia emell an Amerikaned gant armoù derc'hanel, n'eus forzh penaos ! Hogen bezomp dinec'h : an 'No-menklatura', an 'establishment' komunour, mar karit, e Rusia a zo fur ha poellek, poellekoc'h un tamm eget ar genelwerinelourion alaman tommet d'o fennoù, ha n'emañ ket o vont da gemer riskloù didalvez. Gwell eo ganto, sur-mat, gortoz ma kouezho Kornogeuropa evel ur frouezhenn azv en o sac'h.

~~~~~

Edon o vont da glozañ notennoù-mañ p'em eus klevet keloù eus marv J.P. Sartre a zo tremenet en deizioù-mañ. Ne c'heller ket lavarout en deus bet ar prederour-mañ ul levezon vras war an emsav, nemet e diabarzh ur stroll evel ESB gwechall. Evidon, moarvat, em eus lennet en amzer va yaouankiz dinoazh ur romant pe ur pezh-c'hoari bennak diwar bluenn ar skrivagner-mañ. Hogen pellzo, da gentañ, ne lennan mui tamm galleg ebet - nemet OUEST-FRANCE, siwazh ! -

hag ivez, ret eo din anzav, n'on ket bet tuet kalz biskoazh d'ar prederour-mañ, anezhañ ur grouadenn e-touez re all eus ar yoc'hstlenn gall. A-viskoazh on bet hegaset gant e bersonelezh a gefredour bourc'hiz gall sarmoner, prest da reiñ kentel d'an holl ha da c'hounit brud evel-se ; e emskorataerezh a vourc'hiz gall eo dres a zisplije din ar muiañ (hag a blije er c'hontrol da re all, en emsav zoken). Ken divourrus all e oa ar bri pilpouz a oa douget dezhañ gant e genvourc'hizion c'hall a rae anezhañ uhelañ dileuriad ar 'c'hultur gall' e-touez dispac'herion an Trede Bed, en Amerika ar Su dreist-holl, - dispac'herion, 'keta, o dije plantet o-unan en toull ma vijent en em gavet war zouar o bro. Lavarout a raed diwar e benn e oa anezhañ ur prederour meur ; ur prederour a oa dezhañ - evel alies d'ar brederourion arnevez a-hend-all - poell un urzhiataerez, a oar c'hoari gant e dammig soñj hep damant ebet ouzh ar wirionez. N'eus forzh peseurt kristen eus ar bobl ergentaou moarvat, dres dre ma oa kavet gantañ ar Wirionez, a vo, sur-mat, uheloc'h e Rouantelezh Doue eget ar chaoker gerioù-mañ, - Doue d'e bardono !

Youenn OLIER

=====

BEAJ KRISTENION BREIZH DA IWERZHON

Kavet o devo al lennerion e-brah niverenn diwezhañ IMBOURC'H ur follenn-enrollañ evit ar veaj aozet gant KRISTENION BREIZH en Iwerzhon. A-benn ar fin, o vezañ ma teuo kelennerion ganeomp, ez eo bet kavet an deziadoù merket re dost da zigoradur ar skolioù. Setu enta an deziadoù a zo bet miret da vat :

Disparti : 29 a viz Eost 1980, e Rosgo, da noz (gwener anezhi) ;

Distro : 6 a viz Gwengolo (sadm anezhi).

Priz an treizhañ a vo un tammig keroc'h d'ar c'houlz-se dre ma ranker paeañ evit ar c'hirri hogen aesoc'h e vo an deziadoù-mañ evit meur a hini.

Evel m'hon eus merket, ret eo kontañ 1.300 lur evit ar veaj hag an eizhtevezhiad en Iwerzhon.

Skrivañ da :

Pol KALVEZ,

1 Skwar Oslo,

35 100 Roazhon

Pellgomz : (99) 51 96 70

\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$

An Amerikaned tregaset
gant emled ar walenn
nukleel

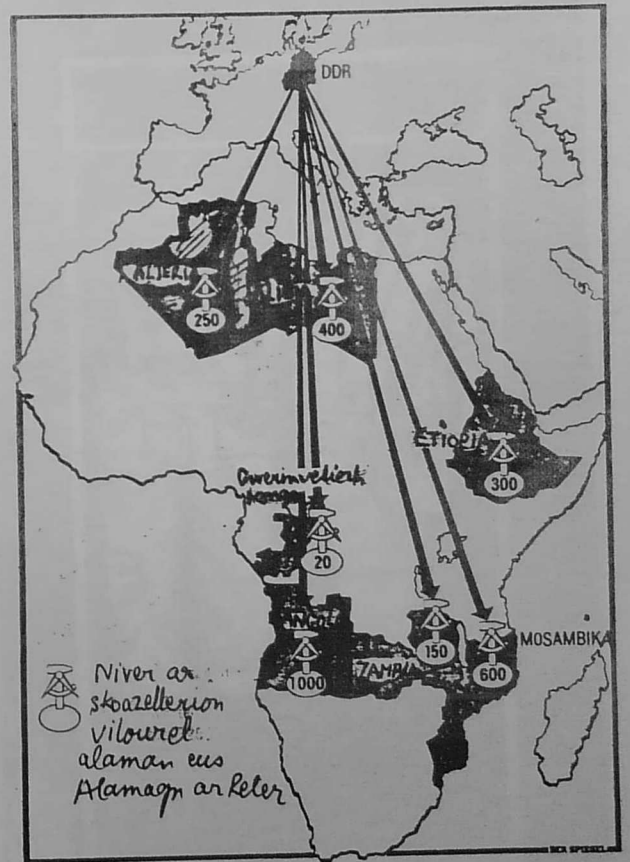

Komzoù all :
Souezhus eo nag a draoù
a c'heller deskiñ ober
o lenn ar c'hazetennoù !

Ar c'henlabour etre Amerikaned
ha Sinaiz gwelet gant ar
Rusianed

Bezañs ar gomunouarn alaman
en Afrika

Sokialowiezh en Yougoslavia

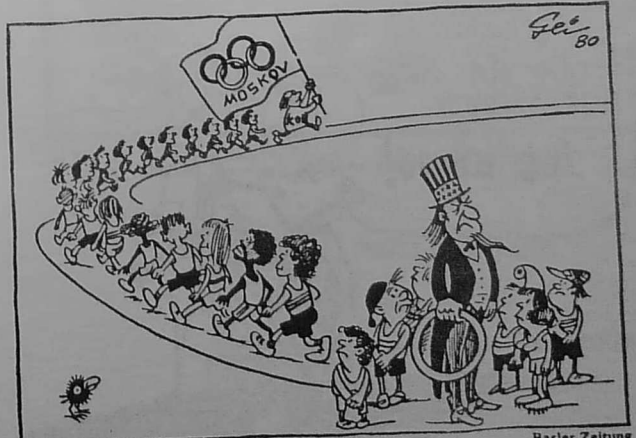
Kenlabour etre labourerion ha
melestrouion en un embregerzh emberef
hervez Vlahovic, gesour en geladenn NIR (Belgrad)

An Amerikaned o sonjal en em zifenn

O c'hoari 'r c'harou

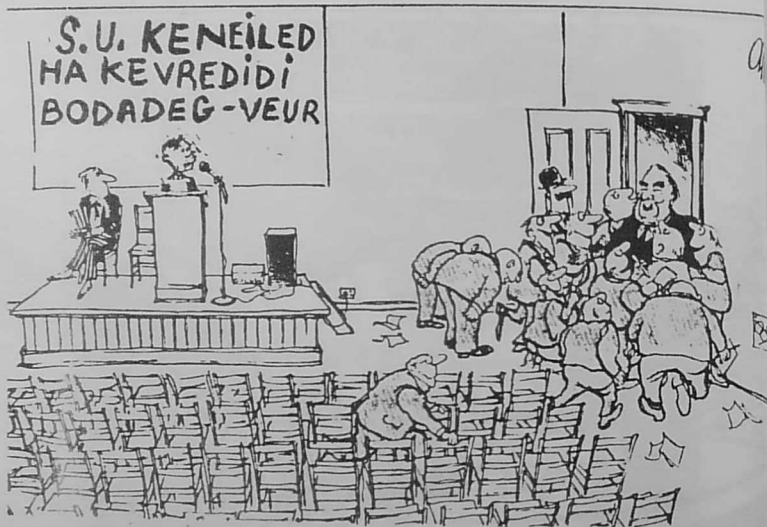
tz, Münch

Basler Zeitung

boikotadenn ar c'hoariadeg
olimpel

kerse an Amerikaned

The Washington

'WELEZ KET
 PETRA' RA AR
 RUSIANED?
 PEG ENNO!

The Providence Journal Bulletin

Ar vegenn nevez

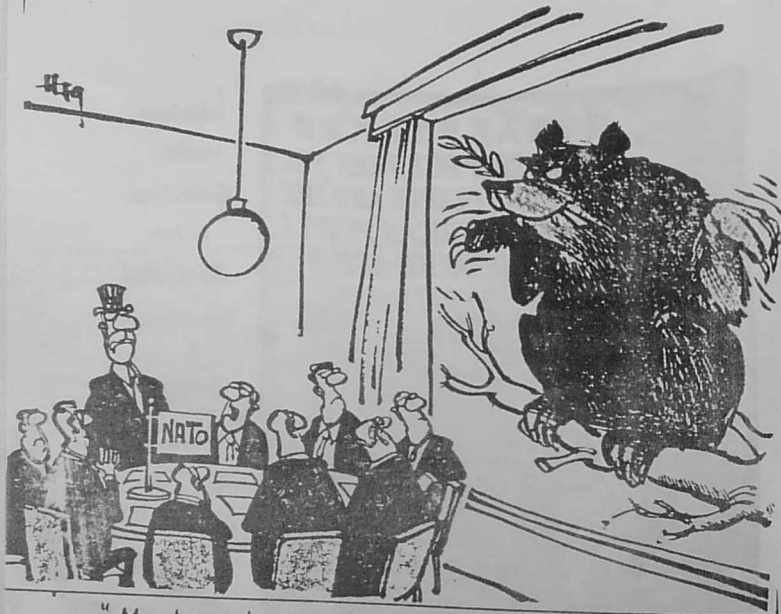
КРОКОДИЛ 19 1971

"N'ac'h eus ket mezh! Ober kalficherezh e-lec'h mont d'ar gentel sonerezh!"

Krokodil, Moskva

hag an dereadegezh
 nevez
 en Unvaniezh Soviedel

"Marteze n'eo nemet ur goulm,
Tonton Sam?"

Braunschweiger Zeitung

"Mar plij, doujit da amzer
ar c'horreiz, da gentan"

Süddeutsche Zeitung

ALORS,
GRAND'MÈRE
TOI Y EN
AVOIR PEUR
GENTILS
ATOMES ERF.
FAIRE
BOUM-BOUM?

moarvat emaoch och ober
dave d' ar rusk a zo e
ti floskfe beed an derchendarboherer?

Kerkoulz ha d' ar
gwallheuliadoi - aes
o rakvelout - a zeufe
war -lerc'h ar sadherzh
dre ar wrez, ar gimuz
hag ar skinoberierezh
a ziskuffe kempouez
an amevad er mor?

... m' em eus
komprenet
mat ho
Kalleg...

Hervez "Science et Vie"
Ebril 1980

Hep komzoù

MURSCHEZ

Die Zeit

URSS
 gudet
 evel
 un
 arz
 gant
 an
 Amerikaned

KLERG

PROSEZ WAR VUHEZ HA BURZHUDOU

SANT ERWAN

Muzik ha c'hwez-vat

Unan eus pouezusañ testoù e prosez Sant Erwan e voe, a-dra-sur, an Itron RIWALLON. E-pad unnek vloaz - bloavezhioù diwezhañ Sant Erwan - he devoa bevet tost-tre d'ar Sant. Evel ma ouzer e oa deuet, hi hag he gwaz hag o fevar bugel, da c'houlenn bod e Ker-varzhin : lojeiz ha boued evit un deiz bennak. Un degemer laouen a voe graet dezho ha setu ma voent pedet da chom eno. Ne roer abeg ebet o tiskleriañ perak e oa en em dommet Mestr santel Kêrvarzhin outo. Un dra bennak plijus hag hegarat, a-dra-sur, a oa gant tiegezh Riwallon. Ha neuze, en un ti evel Kêrvarzhin hag a oa repu an dud kaezh e oa ezhomm ur vaouez a benn da zerc'hel kempenn an traoù. Labour a-walc'h a oa eta d'ar vaouez a benn, d'ur vaouez teurng da fichañ boued, da naetaat ar stal war-lerc'h tremenerion ha na oant ket douget nemeur moarvat da heuliañ lezennoù an naetadurezh hag ar yec'hedus-ted ! Hep kontañ e c'helle Riwallon e-unan - pa ne veze ket bet o redek ar maezioù gant e soniri - reiñ un tamm skoaz d'ar paour-kaezh Yarbig ('Avisoice') ha na oa ket eus ar re greñvañ ! Ha neuze, moarvat, ne rae ket Dom Erwan fae war ar muzik, evitañ marteze

ha dreist-holl evit e beorion : Sant Erwan a ranke bezañ ur sant laouen hag ennañ ne oa ket gwir al lavar-mañ : "Ur sant trist a zo trist e santelezh ! ..." Laouen e ranke bezañ Erwan Helouri.

Eus Priziag ('Prijaġ') eo e oa deuet an tiegezh-se, ur barrez eus eskopti Gwened (neuze ha bremañ) war vevnenn bro Gernev. Riwallon eta, ar penn-tiegezh, en devoa un anv breizhek-rik : 'Ri-wal-lon'. Un anv nobl : leun. a nerzh hag eus gwad doueel, mar plij ...

E Itron avat, ur vaouez vat, latennet-mat, a oa hec'h anv... Met gortozit ma kontin deoc'h un draig bennak eus ar pezh a lavaras e-kerz ar prosez kanonek (Test XL, paj. 96). E-pad unnek vloaz he devoa bet amzer da welout peseurt boued a yae gant he "fatron" - bara gros, bara segal, a-wechoù bara kerc'h, pe vara heiz, bara-brenn, legumaj, fav, piz, irvin hep an disterañ druzoni na temz all ebet; evañ dour rik. D'ar merc'her, d'ar gwener, d'ar sadorn pe e-kerz ar C'horaiz hag an Azvent (ur fazi e latin levr La Borderie : "et adventi Domini" evit 'adventus'), vijil an Ebestel, en daouzek-deizioù. Neuze e yune diwar bara ha dour. D'ar sul evelato e kemere a-wechoù un tamm bara d'e goan... (1)

Pa oa-hi ar vestrez-tiegezh e tichañse dezhi gwalc'hiñ roched-stoup garv ar Sant. A-wechoù, emezi, n'en deveze ket amzer hemañ da c'hortoz e roched da sec'hañ, hag e wiske anezhi hanter-c'hleb, goude bezañ he zomet un tamm ouzh an tan. Met ar pezh a rae d'an itron euzhiñ, e oa gwelout un armead-laou peg ouzh ar roched...

N'eo ket diwar-benn kement-se eo e felle din komz met diwar-benn anv pried Riwallon. Un anv ha n'emañ ket, e kement ha ma ouzon, war roll ar Sent. Ma ! Pehini a oa he gwir anv? Trawalc'h a liv am boa uzet, pa oan e penn BARR-HEOL hep donet a-benn, - o klask diskleriañ anv an Itron vat-se. Betek monet da glask ar gresianeg d'am sikour : PANTONADA=an hini a gan

pep tra !

Gwell e vefe marteze ho lezel d'ober ho tibab hoc'h-unan, lennerion ger, e-touez an anvioù am eus kavet e "Les monuments originaux" (LA BORDERIE) hag e "Acta Sanctorum" :

10 PANTHONADA
9 PANTHOADA
9 PATHONODA
10 PANTHANADA
9 PATHOVADA

Peadra da unan bennak da skeiñ e voned war-lerc'h e dog, hag an trebez war-lerc'h ar billig. Dre se, mar ne glot ket ho tibab gant va hini, n'em bo digarez ebet da fachañ !

Amañ, a lavaran-me, hon eus da ober gant ur ger brezhonek-rik, brezhonek kant-dre-gant, evel am eus c'hoant da ziskouez deoc'h !

An daou benn eus an anv a seblant bezañ sklaer - PANT ha DA ; hag e c'hellomp o zreiñ raktal: PANT=traonienn, ha DA=mat. Ne chom mui nemet ar c'hreiz.

HONA, HOA, HANA, HOVA. Ha c'hoazh an HOVA a c'heller lenn HOVA o vezañ maz eo ken aes, en dornskridoù latin, kemmeskañ V hag U, o vezañ ma oant skrivet heñvel.

Selaouomp eta ali de la Borderie hag a lavar deomp lenn PANTHOUADA, pajenn 514. Ar ger kreiz a zo HOVA, ha setu diskoulmet hor c'hudenn. Rak petra a c'hellfe bezañ HOVA nemet ar stumm brezhonek eus ar ger CHWA a dalvez "aezhenn" e kembraeg, avelig, c'hwezh ha c'hwez !

Troomp ar ger war e hed : Traonienn ar c'hwez vat E kembraeg end-eeun, pa gomzimp eus kembraeg, e vefe skrivet an anv-se : PANTCHWADA! Gant an hevelep ster, eveljust! (2)

Anat deoc'h ned eo ket anv ur sant pe ur santez! Moarvat anv lec'h genidik gwreg Riwallon : Priziag

GERIOU DIBAOT

ADREIZH/réforme b. AMPRAÑ/constituer v. AMSTERIEGEZH/ambiguité. ANVAD/'denomiation' szn. ARALLEKADUR/aliénation. ARGERZH/processus. AMVEVAD/milieu, environnement. ASSAMMAN/assumer V. ARBENNIGOUR/spécialiste.

DANVEZELOURIEZH/matérialisme. DAELEREZH/dialectique g. DAELEREZHEK/dialectique ag. DAVE/référence g. DEGOUEZHUSTER/éventualité g. DERC'HOUEZER/représentant. DERC'HOUEZREZH/représentation. DERC'HANEREZH/le nucléaire g. DERC'HANELAÑ/nucléariser v. DERC'HANELLOUR/partisan de la nucléarisation. G & ag. DISKELADEG/manifestation b. DISKELADEGAN/manifester v. DISKELADEGER/manifestant g. DIOGELROEZ/sûreté, sécurité b. DIDREVADENADUR/décolonisation g. DAMVENEG/allusion g. DIHARZ/absolu ag. DIANOUEZAD/expérience, fruit de l'expérience g. DIAZEZELOUR/'fondamentaliste'.

ERSAV/réaction attitude g. EMVASTUS/auto-suffisant ag. EMELL/intervention g. EMGOUNADUR/autobiographie g. EZTAOLIN/exprimer v. ENTUADUR/alignement g (gant/sur). EMWAZIDIGEZH/inféodation b. EMZIVIZER TALVOUDEK/interlocuteur valable.ERSAVIN/réagir (ouzh/à)v EMSKORATAEREZH/exhibitionnisme g. ENKADENN/crise b. GWALLZEGUEZH/incident g. GOUVREZEL/guerrilla. GLEVADOUR/général. GREMM/énergie. HEPKORIN/se passer de.HENVELSEURT/analogie. ISDIORREADUR/sous-développement g. IMPALAOUR/impérialiste g. IMBOURC'HER/chercheur g. KEMEPEGDED/cohérence b. KEFRIDIEL/officiel ag. KENGOR/comité, commission g.KEFRIDIAD/agent fonctionnaire g -ed. KALVEZONIEL/technologique ag. KEVANDIREL/continental ag. KREVEZEL/religieux.KERC'H-VELLEREZH/tactique de la guerre de partisans. KENSELLOUT/concerner v. KEDVENO/opinion publique.KUDENNEG/problématique b. KEMPOELL/logique g. LEVIERZH/gouvernement g. LED-KEFRIDIEL/officieux ag. PERZHIADEGEZH/participation (fait)b.PERZHIADEREZH/participation (active) g. PERZHIEK/participant ag. RANNVED.partie du monde g. RANNILIZ/église séparée RANNGREDENN/croyance séparée b. TABUTEREZH/polémique g. TIRIAD/territoire g. TUADUR/tendance g. YOC'H-STLENN/mass-media g.

BREZHONEG STUDI

JIL EWAN

DEBRIÑ KREUD AR C'HRIST
HAG EVAÑ E WAD

Hiziv c'hoazh e talc'her d'ober an hevelep goulenha ma reas ar Juzevion goude klevout komz vrudet ar C'hrist : penaos e c'hall hennezh reifñ dimp e greud da zebrifñ ha,diwar se,lodennañ ganimp e vuhez?

Hag evit gwir, penaos e c'hallfe boudoù distag ha disheñvel kaout an hevelep buhez ? Rak n'eus mann a ve ankeveladusoc'h* eget ar vuhez a zo oc'h ober un hiniden diforc'h* hag unseurt* gant pep unan ac'hanomp ?

Tu zo moarvat evit keneiled da lodennañ an hevelep lazoù*, an hevelep prederi, an hevelep kounnar, evel pa lodenner an hevelep boued ouzh an hevelep taol, pe c'hoazh evel pa vez ar vamm vrazez o vagon gant he gwad ar bugel a vez o tougen. Diaes e vefe moarvat empentifñ klokoc'h ha bevoc'h unvaniezh eget houmañ ziwezhañ.

Debriñ kreud ar C'hrist Arloz... evañ e wad... hogen hag-eñ, gouez d'ar Juzevion, n'eo ket a-walc'h evidomp debriñ ar bara boutin o deus debret hon tadoù ? Da lavarout eo bevañ hervez pep furnez ha poeillegezh ?

Ma n'ez a ket ganeoc'h, eme Jezuz, nemet ar seurt bara boutin, mervel, na mui na maes, a vo ho lod, dres evel maz eo marvet ho tadoù. (1)

Ne dalv mann an hegaristiezh* koulskoude, ma ne vez anezhi evidomp, nemet ur gread sevenet e-kerz ur gouel, na pa ve ur gread kedvreurek* pe zoken awenet gant eñvor ar C'hrist e-unan. Kel zo amañ, gant an hegaristiezh, eus ensiladur buhez dreistnaturel e gwirionez, diwar-bouez enteuzadur*, evel da geñver un treuzwaziadur gwad a vez graet e stern ar vezekniezh : gant hemañ e weler gwad an deroer oc'h enteuziñ e korf an darbenner*, tra ma vezomp ni enteuzet hon-unan e buhez ar C'hrist Arloz gant ensiladur an Hagaristiezh, anezhañ ur gwir vagadur dreistnaturel. Ouzhpenn maz eo seurt buhez, buhez divarvel ha tragouezel*, peogwir e tarbenomp ganti daou dra :

1) buhez Doue evel Doue ha Den war un dro diwar-bouez an enteuzadur rakveneget ;

2) frouezh hevelep enteuzadur, eleze kreskidigezh ar c'hras-santelaat* evel ma welimp pelloc'h.

Dre maz eo Jezuz ar c'heneil fealañ ha presourañ* a c'hallfemp da gaout eo ez eo bet fellet gantañ ober dre seurt hent en hon c'heñver, evit reiñ dimp e vuhez 'dendouevel'* ha bevañ en hon touez amañ war an douar, dres e dere an 'dendouevelezh*', hogen dindan spesoù ar Bara hag ar Gwin Arouestlet.

Gant seurt presourded hag arbennegezh e vez o parañ warnomp neuze ar brasañ burzhud a zo da lakaat war gont karantez Doue evidomp. Graet eo seurt burzhud gant div elfenn :

- Solwezkemmadur* ar bara hag ar gwin ;

- Gouezvoud* gwerc'hel ar C'hrist.

Ar solwezkemmadur zo kemmadur solwez ar bara hag ar gwir e solwez kreud ha gwad ar C'hrist. Petra eo solwez ur boud bennak ? Ar pezh a drebadañ* ent krai

ha dizalc'h diouzh darvoudennoù* ar boud evel an egorelezh*, an tevder, ar blaz h.a. Pa vez kemmet enta solwez ar bara e solwez kreud ar C'hrist ez eo aes meizañ perak e van darvoudennoù ar bara war an aoter. Heñvelgont evit ar gwin.

Ar Gouezvoud Gwerc'hel n'eo ket, evel ma oar an holl gristenion, ur gouezvoud o tegas gantañ darvoudennoù kreud ha gwad korf Jezuz. N'eo nemet ur gouezvoud solwezel, evel merket uheloc'hik. Hogen n'eo ket dre ma n'eo nemet solwezel ma n'eus gantañ gwerc'helezh ebet.

Solwez korf ha gwad ar C'hrist eo a vez erouez* enta war-lerc'h ar Gorreoù da geñver an Oferenn. Da heul hevelep solwez e kaver Dended ar C'hrist dre ret, hag o vezañ ma ne c'hall ket an Dended ennañ bezañ disrannet diouzh an Douevelezh e kaver ivez da vont gant an Douevelezh, gouezvoud an Dreinded hec'h-unan.

Gant solwez korf ha gwad Hon Salver, e ro dimp enta Kerrin* an Aoter dended hag ene Jezuz. Ha setu dizoloet ganimp war an hevelep tro andon ar*gouloc'h evit ar Galon Sakr. Arabat e vefe neuze sellout hevelep gouloc'h evel un dra dispredet paz eo ken stag ouzh gouloc'h an hegaristiezh. Ha pebezh gounid hep e bar evidomp evel denion gallout pediñ hon Doue gwirion da geñver pep kedunadur* evel ma peder ivez an Den Gwirion maz eo, unaniñ hon c'halon den gant e galon den, dimp da gadarnaat hon fiziegezh ennañ, neket hepken evel an Arloz na zoken evel an Tad maz eo, hogen ivez evel ar Breur ivez, hag evel Hon Breur Henañ, dezhañ ur galon par da hini kement breur ha keneil a c'hallfemp da gaout war an douar.

Adalek ma vez displeget mat neuze petra eo burzhud Kerrin an Aoter ha peseurt buhez a vezomp o tegemer eno dre berzh ar c'hedunadur hegaristiel, e

veizer gwelloc'h e c'halle sant Paol youc'hal: "N'eo ket me a vev, ar C'hrist eo a vev ennon..."

Pegeit avat e van hevelep gouezvoud? Hervez Gour-sened Trenta, bepred e talvoud emichañs e seurt keñ-ver, e chom Doue erouez keit ha ma pad spesoù ar bara hag ar gwin hep teuziñ na lizañ. Pa gedunomp ouzh korf ha gwad Hon Salver, e van ar Spesoù Arouestlet enta keit ha na vezont ket bevezet na teuzet war-lerc'h bezañ euvret. Lod feizoniourion evel Karl RAHNER hiziv a vefe tuet da grediñ n'ez afe ket ar Goeuzvoud, da gefñver ar c'hedunadur, en tu-hont d'an euvridigezh rak, hervez komz ar C'hrist : "Neb a vez o tebrifiñ... ha neb a vez oc'h evañ..." ne vije da zerc'hel kont nemet eus an debridigezh hag eus an evidigezh evit doareañ ar Goeuzvoud Gwerc'hel e seurt keñver. Ur gudenn eilrenk oe houmañ, forzh pe-naos. Ha dalc'hmat e vez arbennigourion ar feizoniezh o klask hag, a-wechoù, o tiskouez odeoù ma hañval ar Spered Santel bale drezo e sell eus ar Goursenedoù da zont.

Ar pezh a gont emichañs, war-lerc'h keduniñ, ez eo ar frouezh a denner eus hevelep gread. Ha disheñ-vel e vez frouezh an hegaristiezh diouzh hini ar Vadeziant pe hini ar Binijenn, da skouer. Gant ar re-mañ e tarbenn an den ur road anvet Gras-Santelaat hag a zo ouzhpenn ur skoazell dremeniat evel ar c'hras erouez*, lakaomp, paz eus anezhi ur piaoued amparet* gant ar vuhez douevel e galloud o tont en-nomp. Moarvat n'eo ket seurt gras-santelaat gouezvoud gwerc'hel an doudouevelezh ennomp evel dindan ar Spesoù Arouestlet. Ar c'hras-santelaat zo d'ar vuhez douevel gwerc'hel en he c'hrai* ar pezh ez eo, da skouer, ar mez d'an dervenn. Pa vez ganimp bepred enta, da gefñver nep kedunadur a reomp ouzh korf an Arloz, eleze pa vez hevelep gras ennomp, ha ni cho-met war-lerc'h ar Vadeziant pe ar Binijenn hep ter-

rifiñ hon unvaniezh gant Doue dre ar pec'hed grevus, ne c'hall an hegaristiezh, evel magadur, nemet kres-kifi seurt piaoued* en hor c'hreiz. graet eo neuze an hegaristiezh evit mirout, diorren ha kreñvaat en-nomp bemdez, mar karomp, ar vuhez douevel e galloud maz eo ar c'hras-santelaat, buhez hag a voinimp* e gwered* e bed all ar c'hlod.

Ar pezh a gont neuze goude pep kedunadur hegaris-tiel n'eo ket padelezh gouezvoud gwerc'hel an den-douevelezh ganimp, hogen padelezh ar frouezh degaset dimp dre berzh hevelep gouezvoud, eleze padelezh de-voudad* ar C'herrin, da lavarout eo kendalc'h ha dreist-holl kresk ar c'hras-santelaat, a-geñver gant niver hon c'hedunadurioù pedennus, deol, birvidik, dibec'hed, na petra, eleze a-geñver gant greadoù he-garistiel sevenet gant ar garantez ar c'hlanañ gwel-lañ evit Doue hag evit an denion.

JIL EWAN

\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$

(1) Kement-mañ da lavarout ne gas ket boued ar c'horf maz eo ar bara boutin pelloc'h eget marv ar c'horf, tra ma kas ar boued dreistnaturel maz eo an hegaristiezh betek ar vuhez divarvel, buhez tragouez-zel ('peurbadel') an Dreinded hec'h-unan.

\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$

ROLL AR GERIOU DIAES DIOUZH AN URZH M'EN EM ZISKOUE-
ZONT ER SKRID

ANKEVAELADUS/incommunicable. HINIDEN/personne humaine. UNSEURT/
personne unique. LAZ/intérêt. HEGARISTIEZH/Eucharistie. GREAD/acte
gest. KEDVREUREK/fraternel. ENTEUZADUR/assimilation. TREUZWAZIADUR
/transfusion. DIAC'HINEGEZH/contradiction. DEROER/donneur. DARBEN-
NER/receveur. GRAS-SANTELAAT/grâce sanctifiante. PRESOUR/délicat,
prévenant, provident. TRAGOUEZEL/éternel (kv."peurbadel")DENDOU-
VEL/otennañ d'an den ha da Zoue war un dro. SOLWEZKEMMADUR/trans-
substantiation. TREBADOUT/subsister. DARVOUDENN/accident (pez
n'eo ket stag ouzh ar BOUD). EGORELEZH/caractère de ce qui est
étendu, dans l'espace. Ivez : LEDADEGEZH. EROUEZ/présent. KERRIN/
sacrement. KEDUNADUR/communion eucharistique. GOULOC'H/culte reli-
gieux. GOUEZVOUD GWERC'HEL/présence réelle. Ivez EROUEZDED/carac-
tère de ce qui est présent. GOURSENED/Concile oecuménique. PIAOU-
ED/"habitus". E GALLOUD/en puissance. EN HE C'HRAI/en elle-même.
E GWERED/en acte. DEVOUDAD/effet. SPESOU AROUESTLET/Espèces Con-
sacrées. GRAS-EROUEZ/Grâce actuelle. Ar c'hras-mañ n'eo nemet ur
gread sevenet en hon c'heñver gant Doue ha n'eo ket ur piaoued,
evel ar c'hras-santelaat, eleze, bez' ez eo ur c'haoud didravoud-
el (nann-fizikel) ha buhezel. AMPARET/constitué.

BBBBBB BBBBBB

Yann-Gristof BOUESSEL DU BOURG

Gwerinoniezh

Ne c'hoarvez ket alies
gant IMBOURC'H embann kon-
tadennoù. Evit ur wech e
torrimp ar neolenn. A-hend-
all, bez' ez eo ar skrid-
mañ a-boan ur gontadenn
peogwir ez eo gwir-bater
kement a zo dezrevellet
ennañ. E-pad ar brezel di-
wezhañ e tremen an darvoud.

~~~~~

AL LAEZH MILLIGET

Bez' ez eus un douar kozh e ledenez Wennrann e-
kichen gwern Vrieron. War an douar-se ez eus en e
sav ur c'hastell hir ha strizh e dalbenn a valire
gwechall dreist d'ar mor. Milliget eo an douar-se
avat. Anvet eo 'Lann-an-naer'. Darn a lavar ez eo
milliget peogwir e oa stag ouzh domani an aotrou a

doullas lagad Charlez Bleiz hag a lazhas evel-se ur sant. Lod all a zispleg e oa ar c'hastell ul lec'h a varnerezh uhel hag e oa bet serret eno ur sorserez ... Hounnezh evit en em veñjiñ he dije taolet he strobinoelloù war zomani an aotroù penn-da-benn.

Un istor sebezus eo emañ o vont da gontañ deoc'h - un istor hag a zo c'hoarvezet un toullad bloavezhioù zo bremañ, e-pad ar brezel diwezhañ, war an dachenn villiget-se. Mab paotr ar c'hastell a blijje dezhañ divizout gant ar c'houer a rae war-dro an domani, merour Kêrdaobrig. Hemañ 'ta a zeuas da gavout ar mab-se, prederiet ha digalon e zoare. "A, Aotroù n'eus mui tu ebet, siwazh ! N'on ket evit derc'hel ken ! Steuziañ a ra va laezh..." Hag ar c'houer da zisplegañ ez ae c'hwec'h litrad laezh da aezhenn en e vidonioù bep mintin. Pep tra en doa esaeet : gedal e-doug an noz, stigmañ trapedoù : netra d'ober ! Hag ar pep gwellañ a steuzie eveljust : an dienn savet d'al laezh e-pad an noz. Ne oa nemet un diskleriadur evit ar merour : an diaoul an hini eo a oa kiriek !

Mab ar c'hastellad en doa dispourbellet e zaoulagad : poan en doa da grediñ kement-all. Prometiñ a reas koulskoude ober e seizh gwellañ evit diskoulmañ ar gudenn-se. Gwion enta a yeas da gavout e vreudeur Mikael ha Loeiz, ha dezrevell a reas dezho an darvoud. Aozet e voe ur raktres. Ret e oa da gentañ evezhiañ e-pad un nozvezh ha merzout ar burzhud.

Pa voe serret an noz ez eas pep hini d'e lec'h-ged. lakaet e voe ar bidonioù laezh evel kustum e-barzh ar feunteun evit o derc'hel fresk betek antronoz. Kemeret e voe diarbennoù avat : ereet e voe ar bidonioù kenetrezo gant orjalenoù tev ha staget e voent goude-se ouzh pevar mell peul sanket er feunteun. Amzer a lakaje nep piv bennak a esaefe pakañ krog e danvez prizius ar bidonioù. Kelc'hiet e oa ar feunteun gant drezenoù stank ha ne c'helled

denesaat outi nemet dre ziv wenodenn. Mikael ha Loeiz a oa kuzhet e-barzh kef ur wezenn gleuz hag alese e c'hellent evezhiañ ouzh an div ode. Pep a gleuzeur o doa kemeret ha d'an disterañ trouz e rafent sin da Wion a oa kluchet dindan prenestr ti ar merour; hemañ a skofe kerkent ouzh ar werenn evit reiñ da c'houzout e oa un dra bennak o c'hoarvezout. An holl a yafe neuze war al lec'h. Prest e oa pep tra enta.

Krenn e oa serret an noz ; lazhet e voe ar gouloù er vereuri. Ar stered hag al loar hepken a sklerijenne a-walc'h an arvest. Ur c'hardeur ne oa ket tremenet mat ma voe klevet un dra bennak o stirlinkat. Graet e voe sin kerkent gant ar gleuzeur hag un nebeut amzer goude e oa bodet an holl en-dro d'ar bidonioù. Den ebet n'en doa gwelet tra ha koulskoude e oa Loeiz ha Mikael chomet dihun mat en o gwezenn gleuz. Nag ur sebez avat ! Ne oa ket troc'het an orjalenoù met diflaket e oant e-giz pa vijent bet dennet gant un nerzh dreistdenel. Sebezusoc'h c'hoazh : unan eus ar bidonioù en doa kollet adarre c'hwec'h litrad laezh. Ha padal banne ebet ne oa bet fennet e poull ar feunteun na war-c'horre ar bidon. Mantret e oa an tri breur. "N'em boa ket livet gevier deoc'h, 'keta!" a adlavare bepred ar merour. "An diaoul an hini eo ! " An diaoul ? Start eo degemer seurt sorc'henn ! Ha koulskoude den n'en doa gwelet seurt; dreist-holl avat, ret e vije bet d'an "dra" a vije deuet bezañ ur ramz, dezhañ da gaout nerzh a-walc'h evit sachañ orjalenoù ken tev all diwar ar bidonioù ... Da vihanañ e ouied ne oa ket ur farser eus ar merour; ha gouzout a raed ivez ne oa ket un alaman kiriek d'an taol.

Arabab e oa avat teurel ar billig war-lerc'h an trebez ; ret e oa anavezout ar wirionez. Holl izili ar skipailh a reas o soñj distreiñ antronoz. Goude holl,bez' e oa marteze un trede ode dianav dre greiz an drezenoù. Divizet e voe koulskoude kemer armoù

- mar geller komz eus armoù : ur geuneudenn a yeas gant unan ; gant egile foet ur charetour ; an trede en doa amprestet ur c'hleze diwar bannellad-armoù ar c'hastell. Ar wech-se e tlee ar merour en em lakaat e-kichen ar wenodenn gentañ a-gevret gant Mikael tra m'en em guzhfe Loeiz ha Gwion war ribl an eil ; an holl a vefe aveet gant lampoù-godell bras ha d'an disterañ trouz e vefe sklerijennet an dachenn.

Pemp munutenn goude ma oa bet mouget ar gouloù er vereuri e welas Loeiz ha Gwion ur c'hi melen oc'h en em ziskouez. Hemañ a dostaas kentizh ouzh Gwion hag a c'hweshaas anezhañ didrouz. Gwion a chome difiñv, o wintañ koulskoude e bennbzh a-us da benn ar c'hi. Al loen avat a yeas war-du ar re all hag a reas kement-all. Trotellat a reas neuze betek ar feunteun ha pellaat diouzhtu goude. Kerkent avat e klevjod ar bidonioù o vrimalat. Troet e voe al lampoù kerkent war-du an trouz hag an arvesterion a c'hellas gwelout ar bidonioù o tañsal e-kreiz an dour evel pa vijent bet ken skañv hag un tamm spoue. An darvoud a badas ur pennad hag a ehanas goude. An holl en em gavas bodet en-dro d'ar bidonioù. Steuziet e oa al laezh adarre. Ne oa tu da gompren mann ebet. Saouzanet-mik e oa ar merour kaezh ha ne oa kaoz gantañ nemet eus mont da gerc'hat ar person hag e lakaat da stoliañ ar feunteun. An tri breur a c'houlennas outañ gortoz un deiz c'hoazh. An noz war-lerc'h e vije skignet traezh war-dro ar feunteun ; evel-se e c'hellfed anavezout ar roudoù : den, ki pe...garn ur vuoc'h. Gwion a venegas e vefe tu da lakaat un asiedad laezh kontammet e-kichen ar feunteun : ma oa ar c'hi abeg an darvoud, e tibabfe marteze an asiedad-se.

Pa voe serret an noz adarre e teuas ar c'hi en-dro hag eñ da bellaat goude evel m'en doa graet ar wech a-raok. En dro-mañ avat ne zañsas ket ar bido-

nioù. Denesaat a reas ar c'hedourion ouzh ar feunteun ha merzout a rejont roudoù ar c'hi en traezh, tostik d'ar bidonioù. Lonket e oa bet avat an asiedad laezh hogen ar bidonioù a oa manet divoulc'h.

Antronoz e ouezas kouerion ar mereurioù amezek e oa bet kollet e gi gant ozhac'h Kerezag. Ur c'houer iskis e oa an den-se. Ne labourere ket koulz lavaret. Fraost e chome e zouaroù ha daoust da se e oa frank an traoù gantañ. Ur wech marv e gi e kuitaas ar vro, nebeut amzer goude. Diwar neuze avat ne steuzias biskoazh ken al laezh e mereuri Kêrdaobrig.

Sant-Brieg, 5 a viz Mae 1980

%%%%%%%%%

NOTENN

Da geñveriañ e vefe an danevell-mañ ouzh hini Yeun ar Go e-barzh "Al laer dienn" embannet e GWALARN e 1937 pe 1938, ma ne faziomp ket.

=====

DEVEZHIOU-STUDI "KRISTENION BREIZH"

En em vodet eo KRISTENION BREIZH e fin ar bloaz e Kistinid, evel boaz.

Devezhioù-studi all a zo bet dalc'het da geñver ehanoù pask e Kistinid, e-kerzh eil sizhunvezh miz Ebrel. Da Lun fask ez eo aet ar berzhidi da Skrignag da enoriñ eñvor Yann-Vari Perrot, beleg ha brogarour breizhat. Bet int e Koad-Kev, ar chapel savet gant Yann-Vari Perrot e-unan ; er chapel Sant-Kaourintin e-lec'h e lidas e oferenn diwezhañ (dirapar eo ar chapel-mañ ha poent e vefe kempenn anezhi) ; hag e-tal ar Groaz-Ruz, e-lec'h e voe diskaret d'an 12 a viz Kerzu 1943.

N'eo ket anavezet mat istor gwirion buhez an Aotrou Perrot daoust d'al levr embannet diwar e benn gant an Aotrou Poisson. Kredet eo bet, da skouer, e oa bet lazhet war urzh ar gomunourion,- pezh na hañval ket bezañ gwir.

Da verc'her ez eo aet KRISTENION BREIZH da Enez Groe, e-harz bez Yann-Vari Kalloc'h. Ned a ket alies ar vrogarourion da weladenniñ bez ar barzh gwenedour en enezenn. Gwir eo ez eo amsteriek brud ar skriva-gner-mañ. Hogen ur brogarour ez eo bet Yann-Vari Kalloc'h, hag unan eus hor gwellañ barzhed eus ar c'hentañ emsav. Merzet hon eus e ve poent ivez kempenn e vez a vo dilezet, ma ne daoler ket pled.

D'ar sul 24 a viz Eost ez eus bet un devezh emgav evit EMGLEV AN TIEGEZHIOU e Kistinid. E ser an devezh-se ez eo bet diskouezet ar film-komz brezhonek a zo bet savet diwar birc'hirinaj KRISTENION BREIZH e Roma.

Kounañ a reomp e vo dalc'het devezhioù-studi all gant KRISTENION BREIZH e Kistinid hag e vez dalc'het un devezh emvod ivez bep trede sul eus ar miz en hevelep parrez (digor eo d'an holl gristenion vrezhon gouest d'ober gant ar yezh).

KOZHARZH

A BEP SEURT

"Pa soñjan 'mammvro' eo Me va-unan a dermenan betek ar gwrizioù ac'hanon... Mouezh ar galon eo, an harzoù kuzh, a vez o skediñ diouzhin davet ar re all... Pa soñjan 'mammvro' e kav din e talc'han ennon un tefzor..."

H.T.S. ar Pab Yann-Baol II

Embann a ra bodadeg ar Jipsianed e fell dezho bezañ ur bobl e-touez ar pobloù all ; met n'eo ket e-giz ar pobloù all. Padal o deus dileuridi en A.B.U. ("Aozadur ar Broadoù Unanet") abaoe miz Meurzh 1979.

Eizh-kant-hanter-kant mil ger eus ar Bibl e pemp yezh a zo bet fiziet en un urzhiataerez gant menec'h Maredsous e Wallonia. 35 150 gwerzad a niverer er Bibl. Troet eo bet al levr-mañ e 1500 yezh pe rann-yezh. Ken hir ez eo, ken liesstumm, ken dibar ivez ma n'eus ket tu d'he lenn hep bezañ heñchet gant labourioù istorourion, yezhourion, hep kontañ Tadoù an Iliz rak - evel ma lavar H.T.S. ar Pab - ur bedenn e rank bout studi ar Bibl gant labour ar venec'h o deus lakaet war fichennoù kement tra, kement keal a vez meneg pe zoken anv anezhañ enni. Embannet

o deus ul levr a 1250 pajenn, ennañ 150 000 bommlavar eus ar Bibl o harpañ 9000 keal bennak.

A zo kaeroc'h, ur c'henglotadur o deus savet, da lavarout eo, ur renabl eus holl c'herioù ar Bibl hag evit pep ger ar gwerzadoù ma kaver anezho. Savet eo evit an tenstenoù hebraek ha gresianek, hag ivez evit an troidigezhioù e latineg, e saozneg hag e galleg. C'hwec'h miz labour, eizh eur bemdez, a zo bet renet evit lakaat war fichennoù 850 000 ger ar Bibl. Embannet e vo an oberenn e pemp levrenn a 1900 pajenn pep hini.

Petra eo Breizh hag ar brezhoneg evit tud ar gouarnamant gall ?

Diouzh un tu e c'hoarvez ganto komz eus 'personelezh dibar Breizh' da vezañ gwarezet nemet ne reont netra ouzhpenn. Diouzh un tu all e tiskleriont dirak KENGOR GWIRIOU MAB-DEN : "Bro-C'hall ne c'hell ket anzav ez eus enni kenelioù pe vihan pe vras e vent. Evit pezh a sell ouzh ar grevez pe ar yezh - nemet ar yezh vroadel - e tegas ar gouarnamant da goun e tenn an div dachenn-mañ, n'eo ket d'ar gwir foran met d'ar frankiz en deus pep den e Frañs da ren e vuhez prevez. E kefridi ar stadrenerion emañ hepken gwareziñ penn-da-benn an dud a ra gant ar frankiz-mañ, gant ma sentint ouzh al lezennoù ha ma toujint da wirioù ar re all.

Dleet eo d'ar gouarnamant gall degas da goun n'eo ket peogwire vez komzet yezhoù disheñvel el lec'h-mañ-lec'h ez eus e nep doare eus ar re a ra ganto pobladoù tud diouto o-unan nemet e par ar ouiziegezh e ve.

Ouzhpenn ma ne sell an ober gant ar yezhoù-mañ

nemet ouzh an hiniannoù, an doareoù liesseurt ma vezont komzet - zoken e diabarzh ar yezh-mañ-yezh, - an dibreder ma vez ganto tud ar vro mui pe vui, peurgetket dre 'n arbenn maz eo diaes azasaat ar yezhoù-mañ ouzh ar mennozhioù hag an troioù-micher o vont war-raok, hag an didalvez maz int er-maez eus o framm strizh, a vir na vefe sellet ouzh ar re a ra ganto evel ouzh ur gumuniezh e-tal ar "vroad c'hall"..."

Pennaouet gant KOZHARZ

%%%%

GALV D'AR GOUMANATERION

Kounañ a reomp d'ar goumananterion ha n'o dije ket graet c'hoazh kas diouzhtu o c'houlmanant evit 1980.

Laouen e vefemp o kaout digant hol lennerion ivez chomlec'hioù brezhonegerion a c'hellfe bezañ dedennet gant ar gelaouenn-mañ. O zrugarekaat a reomp en a-raok.

Un tu da skoazellañ ar gelaouenn e vefe kas penadoù pe lizhiri da embarn dezhi.

A-benn ar fin, ne vo embannet enmet ur stagadenn er bloaz-mañ : AR GERIADUR ARNEVEZ. An niverenn daougement diwezhañ a ao darn eus ar c'houlmanant ordinal met kavet hon eus gwell reiñ dezhañ stumm ul levr a-ziforc'h dre ma oa diseurt an danvez anezhi.

=====

A-DREUZ-LENN

DAVIES (Tegla).- Gyda'r blynyddoedd.-Lerpwl Gwasg y Brython, Hugh Evans a'i feibion (1956).- In-8°, |VIII|-219p.

.....

lavaret hon eus e oa an 'emgounadur ('hunangofiant') un doare lennegezh pleustret meurbet e Kembre. Peurvuiañ, en hon amzer, ez int bet savet gant lennegourion, kelennerion, kefredourion a bep seurt, bet desavet war ar maez, graet ganto studioù avat, ha deuet da gemer ul lec'h kefridiel bennak er gevredigezh 'vourc'hiz' arnevez. Ar re-se a 'stou' war o zremened, gant teneridigezh peurvuiañ, ha bourrañ a reont o tezevell buhez an dud vat diwar ar maez a wechall, hag o taolennañ ur gevredigezh aet da get ha na garfent ket, moarvat, distreiñ enni, mar bije anezhi c'hoazh.

Ur skouer eus ar spered-se a gaver, da skouer, en oberenn c'hallek 'Le cheval d'Orgueil' en deus graet kement a reuz e Bro-C'hall e-touez ar vourc'hizion, hiraehz enno emichañs d'ar ouezidi vat eus an amzer gozh.

Ne lavaran ket ez eo fall doare an emgounadur drezañ e-unan ; pezh a rebechan ouzh aozerion zo ez eo klask hepken ar pezh a zo livus hag iskis en ur gevredigezh steuziet bremañ, n'eus forzh penaos.

N'eo ket ar rebech-se avat a c'heller ober da oberenn-emgounañ ar Pastor E. Tegla Davies, embannet ouzhpenn ugent vloaz zo, nemet savet gant un den a zo bet ganet e miz Mae 1880 hag en deus bevet e vuhez oberiant etre 1900 ha 1940. Sur-mat e kaver en oberenn-mañ evel en oberennoù heñvelseurt un toullad

a bennadoù gouestlet da zeskrivadur ar vuhez war ar maez e Kembre, en hanternoz Kembre, evit komz resiosoc'h, e deroù ar c'hantved-mañ. Al lodenn-se a c'heller lakaat keñver-ha-keñver gant nouspet oberenn all e kembraeg pe e brezhoneg, a glask adsevel dirak hor selloù boemet ur gevredigezh dibar, a-boan deuet er-maez eus ar grennamzer. Soñjal a c'hello unan zoken e oa gwall heñvel ar gevredigezh kembreat diskouezet deomp gant an aozer ouzh hini meur a gorn-bro eus Breizh d'an hevelep mare (n'hon eus ket, koulskoude, e brezhoneg, emgounadur ebet diwar bluenn ur Gourinad bennak, lakaomp, a vije bet mengleuzier sklent e dad evel ma oa tad ar pastor-mañ).

Ha padal, anzav a rankan n'eo ket gant al lodenn-se eus an oberenn ez on bet dedennet ar muiañ, - gant an hini ma kont ar skrivagner enni e c'halvedigezh hag e redad pastor metodist wesleat, ne lavaran ket ... Displegañ a ra E. Tegla Davies penaos e oa deuet da gas da benn e studi da vezañ pastor en ur skolaj pastored, na petra, e 'Manceinion' - skolaj Didsbury a oa mennet da stummañ pastored ar ranniliz metodist wesleat (gouzout a reer ez eus kalvinourion eus an darn-vuiañ a Vetodistiz Kembre). Hanter hent e oa ar skolaj-se etre ur skol-veur hag ur c'hloerdi (tennañ a rae d'ur c'hloerdi diouzh ma oa anezhañ ur skol-da-lojañ). Ar pezh a sko spered al lenner dre maz a war-raok er pennad-se ez eo ne oa ket bet E. Tegla Davies skoueriet mat tamm ebet er 'c'hloerdi'-se, ken gant e genseuried, ken gant ar pep brasañ eus e gelennerion (nemet unan a varvas beuzet er mor o tistreiñ diouzh ur veaj visionañ en Indez).

Dedennus eo a-hend-all danevell ar vuhez a 'bastor-red' renet gant E. Tegla Davies en e iliz vetodist wesleat. Ret eo gouzout n'he deus ar ranniliz-mañ nemet ur bihanniver a izili e-touez ar rannilizoù protestant all e Kembre (ar pep brasañ eus Metodistiz Kembre a zo enrollet er skourr kalvinat, na

petra!) An darn-vuiañ eus pastored ar ranngedenn-se a zo enta 'pastored-red', en o c'harg ur 'c'helc'h-dro' a chapelioù (war varc'h-houarn e ranke E. T. Davies plediñ gant e dammigoù parrez : ur sportour a oa anezhañ, sur-mat). Gouzout a ra mat ar skrivagner displegañ peseurt diaesterioù en deveze gwech a veze oc'h ober war-dro chapelioù zo, eneberezh a-berzh ar "vlenourion" ("blaenoriaid"), liked stummet ha dibabet war an dachenn, karget da velestrañ madoù ar chapel pe da urzhiañ ofisoù zo, dre ma oa, tro pe dro, da skouer, dizemglev ha dizunvaniezh kene-trezo, - pe e levenezioù o kejut gant fideled - izili - gredus ha leun a feiz, santel a-wechoù. Kement-se a zo kontet gant kizidigezh hag ampartiz, nemet e c'heller gwiriañ, dre ma lenner an danevell, penaos he deus reuziet an iliz protestant-mañ - evel ar re all - ouzh un diskar anatoc'h-anatañ e-kerzh ar bloavezhioù o tremen, "kaozioù" zo, "chapelioù" zo o tizeriañ hag o steuziañ eus ur remziad d'egile.

War dri c'hraf all e karfen ober un nebeut evezh-iadennoù bremañ. Da gentañ, a-zivout roll divezelour ar rannilizoù protestant en Kembre, heñvel a-walc'h ouzh hini an Iliz Katolik e Breizh a gentaou. Lavaret eo bet o deus an eil re hag eben gwasket war spere-doù an dud ha miret outo a gemer o flijadur evel m'oa doa c'hoant ha gwir d'henn ober. War a hañval koulskoude ne oa ket diharz galloud ar rannilizoù war vuhezegezh ar boblañs e Kembre. Kontañ a ra an aozer penaos en doa klasket en un tolead bennak herzel ouzh gwallvoaz an dud yaouank da ebatall diouzh an noz war-lerc'h ur foar bennak. Se a c'hoarveze bep bloaz d'an hevelep mare. Ma ! Hevelep gred ne oa ket bet deuet mat d'e genvreudeur a soñje dezho n'oa tu ebet da barrat ouzh seurt dirollerezh. Tro-wenn en doa graet E. Tegla Davies, ha war ar marc'had e oa bet darbet dezhañ bezañ gwallgaset gant ar yaouankizoù klevet anv ganto eus e vennad. Ret eo krediñ n'

FESSARD (Gaston).- Eglise de France, prends garde de perdre la foi. Présenté par Henri de Lubac,...- Paris, Julliard (1979).- In-8°, 317p.

Ne c'hoarvez ket ganin alies lenn levrioù gallek, dreist-holl da gavout deour enno. Hemañ am eus lennet didenn-kaer dre ma roe tu da gompren emdroadur an Iliz C'hall Breizh ; rak gall eo an Iliz e Breizh, se a ouzer.

Hogen levr an tad Fessard (ur Jezuist anezhañ, eus ar rummad kozh avat, bet o plediñ gant an TEMOIGNAGE CHRETIEN dirgel e-pad ar brezel) ne ziskouez ket hepken ez eo...gall an Iliz c'hall e Breizh, na petra, hogen ivez ez eo disivoùdel, pe tost da vezañ, diouzh ma vez prest a-hed ar wech da gammañ pennañ bongoelioù ar feiz a-benn o azasaat ouzh an endro bolitikel marksat pe led-varksat a vremañ, gant ar spi da vezañ deuet mat d'an danvez-mistri ez eo tonket dezho kregiñ er galloud warc'hoazh e Pariz.

Kement-se a zo diskouezet mat e-barzh oberenn ar skrivagner, ha n'eo ket un oberenn a dabuterezh evel maz eo alies an oberennoù savet gant brizh-antérieurelourion, brizh-hengounelourion dehouelour gall zo hag a glask, da gentañ, diskar brud ha levezon an hiniennoù - e gwir pe e gaou ; bez' ez eo houmañ er c'hontrol un oberenn a studi a venn dezrannañ disklariadurioù an eskibion c'hall o-unan abaoe ur pemzek bennak gant KENGOR AN ESKIBION EVIT AR VICHEROURION ("Commission épiscopale du Monde Ouvrier"), dreist-holl en danevellskrid kefridiel deuet er-maez e 1972 dindan an talbenn : "Lettre de présentation de la Commission Episcopale du Monde Ouvrier dans son dialogue avec les militants chrétiens ayant fait l'option socialiste. Communication de la Commission Episcopale française du 1er mai 1972."

Notomp e talvez ar c'herienn "sokialour" amañ di-

bab kenlabourat er pleustr, gant 'Unvaniezh an Tu-Kleiz', pa oa anezhi, pe, war-eeun gant ar Strollad Komunour Gall.

Re hir e vefe dielfennañ danvez al levr-mañ. Setu un nebeut prederiadennoù a sav d'am spered goude e lenn, - prederiadennoù ha n'int ket nevez, forzh penaos.

Pezh o deus klasket ar stourmerion gristen 'sokialour' e Bro-C'hall abaoe ar brezel diwezhañ ez eo reiñ ul lec'h 'kefridiel' pe 'led-kefridiel' bennak d'ar Feiz kristen en un danvez kevredigezh sokialour - evel ma klask ar gristenion abaoe meur a gantved azasaat an Iliz ouzh ar Stad arnevez (ar brotestantiezh o vezañ unan eus an arnoù-azasaat-se), hag o lezel a-wechoù milionoù a gristenion da vezañ lazhadeg evit ar Stad-se, en anv ar 'vrogarouriezh', evel er brezel-bed kentañ, lakaomp). Nemet ret eo anzav ez eo dañjerusoc'h un tamm mat evit ar feiz doare diwezhañ ar Stad arnevez (an hini varksat), diouzh m'en em harp war ur brederouriezh hag ur gealladurezh hag a zo enebet-krenn ouzh ar Feiz ; seul aesoc'h avat ez eo d'ar stourmerion gristen e Bro-C'hall bezañ touellet gant ar varksourion ma n'anzavezont mat nag ar varksouriezh nag ar feiz kristen hec'h-unan ; n'o deus stummadur kristen don ebet, ha trivliadel eo, da gentañ, evel ma tere ouzh kristenion jentil, o doug d'ar varksourion (difenn ar re baour h.a.) Anat eo dezho evelkent n'eus tu da ren emziviz ebet etre kristenion ha marksourion e par ar brederouriezh hag an diazezoù trabedel. Rak-se ivez e tisklerie aozerion an danevellskrid nevez veneget ganeomp e ranked ober un diforc'h etre an 'danvezelouriezh istorek' - ar'stourm etre renkadoù' hag an 'danvezelouriezh daelerezhek', - e-giz pa vije tu d'ober un diforc'h etrezo (ned eo an 'danvezelouriezh istorek' nemet un dedalvezadur dibar eus an 'danvezelouriezh daelerezhek' ; hervez ar varks-

ourion o-unan ez eo an 'niderezh' ('praksiz') unan a-grenn gant ar gelennadurezh hec'h-unan : n'eus kemm ebet etrezo !

E devoud, diwar heuliañ penn-da-benn un niderezh diazezet war an 'danvezelouriezh istorek' ez eo bet degaset ar stourmerion gristen araogelour da zilezel an elfenn 'speredelour'eus o feiz, an 'elfenn gealour' evel ma lavarfe ar varksourion, evit mirout hepken un dave hanezek-trivliadek d'un Aviel direet d'ar "gwenvidigezhioù", pell-bras, forzh penaos, diouzh bed ar varksourion. Ha kement-se a zo c'hoarvezet hep merzout d'ar stourmerion o-unan a gendalc'h c'hoazh hiziv da ober meneg eus lizher ar Pab POL VI d'ar C'hardinal Roy, da skouer, evit harpañ ur politikezh ha n'eus netra kristen ennañ. Ar re-se eo a zo deuet a-benn da ober eus an oferenn un doare kermes keduniezhel, evel da geñver gouel ar JOC un toullad bloavezhioù zo.

Anat eo n'he deus ar feiz displeberet-mañ chañs ebet da zreistveañ er bed marksat a zo ouzh hor gortoz (lavaret hon eus alies e oa hemañ kendalc'h natur ar stad vourc'hiz frankizour, evel maz eo bet Stad an dispac'herion c'hall kendalc'h natur hini ar rouaned c'hall, ha Loeiz XIV peurgent).

Ar gristenion wiriona rank bezañ en gortoz da veañ a-barzh pell en un Iliz getoek, arlezadek a-grenn, a seurt gant na hini a gaver er reter dindan ar renadoù komunour end-eeun. O c'hortoz ma teuo an Iliz-se a-benn da adkristenañ ar gevredigezh e vo bet distrujet a-grenn dilerc'hioù diwezhañ an Iliz led-varksat e Bro-C'hall hag e Breizh.

Ma lennit al levr-mañ avat e komprenot gwell, marteze, ar pezh a zo o c'hoarvezout hiziv en Iliz c'hall.

~~~~~

Moulet gant ar gelaouenn

Ar rener : Y. Ollivier

CPAPP:50 015

